

**Ympäristökasvatus ja lasten luontosuhde paikallisissa
varhaiskasvatussuunnitelmissa**

Päivi Poikonen

Kasvatustieteen kandidaatintutkielma /proseminarityö

Kevätlukukausi 2023

Jyväskylän avoin yliopisto

Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Poikonen, Päivi. 2023. Ympäristökasvatus ja lasten luontosuhde paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa. Varhaiskasvatustieteen kandidaatintutkielma / proseminarityö. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden ja psykologian laitos. 42 sivua.

Tämän tutkimuksen tarkoitus on selvittää, miten ympäristökasvatusta kuvataan eri kokoisten kuntien paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa. Lisäksi tarkastellaan, tukevatko nämä ympäristökasvatuksen kuvaukset lasten luontosuhteen kehittymistä.

Tutkimuksen lähestymistapa on laadullinen tutkimus, ja analyysimenetelmänä käytetään teoriaohjaavaa sisällönanalyysia. Tutkimukseen valikoitui satunnaisotannalla 12 eri kokoista kuntaa asukasluvun ja sijainnin mukaan. Tutkimusaineisto kerättiin kuntien internet sivuilta paikallisista varhaiskasvatussuunnitelmista, joista poimittiin ympäristökasvatusta ja luontosuhdetta kuvaavia lauseita.

Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat edustavat varhaiskasvatuksen paikallisia tavoitteita ja toteutumista. Tutkimus osoittaa, että suurin osa kunnista kuvaa ympäristökasvatusta monipuolisesti ja suunnitelmallisesti. Tutkimuksessa ympäristökasvatus jakautui myös kestävään kehitykseen ja ekososiaaliseen sivistykseen, joiden kautta ympäristökasvatusta toteutetaan paikallisesti. Tutkimuksen mukaan ympäristökasvatuksen kuvaukset tavoitteista ja toteutuksesta tukevat lasten luontosuhteen kehittymistä.

Johtopäätökset osoittavat, että laadukkaalla, suunnitelmallisella ja monipuolisella ympäristökasvatuksella voidaan luoda lapsille positiivinen luontosuhde, joka mahdollisesti kantaa läpi koko elämän.

Asiasanat: ympäristökasvatus, luontosuhde, varhaiskasvatussuunnitelma

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ	2
1 JOHDANTO	4
2 MITÄ VARHAISKASVATUS ON?	6
2.1 Suomalainen varhaiskasvatus.....	6
2.2 Varhaiskasvatusta ohjaavat asiakirjat.....	7
3 YMPÄRISTÖKASVATUS VARHAISKASVATUKSESSA	10
3.1 Ympäristökasvatuksen tavoitteet	10
3.2 Kestävä kehitys elämäntapana.....	13
3.3 Ekososiaalisen sivistyksen merkitys	14
3.4 Lasten luontosuhteen kehittyminen.....	16
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	18
4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset.....	18
4.2 Tutkimuksen lähestymistapa	19
4.3 Tutkimusaineisto ja sen keruu	19
4.4 Aineiston analyysi	21
4.5 Eettiset ratkaisut.....	26
5 TUTKIMUKSEN TULOKSET	28
5.1 Ympäristökasvatuksen kuvaus paikallisissa vasuissa	28
5.2 Lasten luontosuhdetta tukevia kuvauksia paikallisissa vasuissa.....	33
6 POHDINTA	36
6.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset.....	36
6.2 Tutkimuksen luotettavuus ja jatkotutkimusaiheet	40
LÄHTEET	43
LIITTEET	46

1 JOHDANTO

Globaaliajattelu ja ympäristön tärkeys ovat nousseet otsikoihin joka puolella maailmaa. YK:n kestävän kehityksen Agenda 2030 ohjaa toteuttamaan kestävän kehityksen tavoitteita toimintasuunnitelmassa ihmisten, maapallon ja hyvinvoinnin hyväksi. Näistä Wolfkin (2022) kirjoittaa artikkelissaan, miten ilmastonmuutos on tosiasia ja vaikuttaa koko maapallon ekosysteemiin. Hänen mukaansa ihmisellä on vastuu koko maapallon eliöistä nyt ja tulevaisuudessa. Värriin (2018, s. 12) näkemyksen mukaan ekologisessa tilassa tarvitaankin ihmisten yhteistyötä ja eettistä toimintaa enemmän kuin koskaan aikaisemmin. Kasvatuksen tehtävänä hän näkee eettisen toimintatavan opettamisen, oikeudenmukaisuuden oppimisen kokemuksien kautta sekä elämäkunnioituksen periaatteet. Cantellin ym. (2020, s. 57) mielestä ihmisen luoma suhde ympäristöönsä on ympäristökasvatuksen tärkeimpiä lähtökohtia. Luonto sisältää heidän mielestään paljon sellaisia tekijöitä, jotka edesauttavat ihmisten fyysistä ja henkistä hyvinvointia.

Ympäristökasvatus tarkoittaa elinikäistä oppimista, jossa ihminen tiedostaa oman ympäristönsä, näkee ympäristökysymykset ja toimii ympäristön huolehtijana sekä säilyttäjänä (Matikainen, 2008, s. 155). Willamo (2004) kokeekin tärkeäksi ympäristökasvatukselle juuri sen, että lapset saadaan tuntemaan luontoa ja näkemään itsensä merkittävänä osana sitä. Näin hänen mukaansa on helpompi kasvattaa omakohtaista asennetta ja vastuuta ympäristöstä. Myös Cantellin (2011, s. 332) mielestä lapsuuden kokemukset muokkaavatkin juuri sitä, miten me aikuisena suhtaudumme luontoon sekä millainen luontosuhde meille on lapsuudessa syntynyt. Vahva ja myönteinen luontosuhde voi hänen mielestään olla hyvinkin kantava voimavara läpi elämän.

Ympäristökasvatusta on tutkittu paljon ja monipuolisestikin, mikä johtuu siitä, että aihe on hyvin laaja. Puhakka & Väänänen (2022) tutkivat lasten näkemyksiä kaupunkiluonnosta, Otton ja Pensinin (2017) tutkimus Lasten luontolähtöisestä ympäristökasvatuksesta tuo näkemystä siihen, miten tärkeää luontoon

perustuva ympäristökasvatus on ekologisen käyttäytymisen vahvistamisessa. Türkoğlun (2019) tutkimus esikouluopettajien ympäristökasvatuksesta ja kestäviin kehityksiin liittyvistä näkemyksistä sekä Chalwlan (2020) tutkimus avaavat näkemystä lasten luontoyhteydestä. Ympäristökasvatusta paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa on kuitenkin selvitetty vain kandidutkielmien tasolla.

Itse koen ympäristönsuojelun ja kestävän kehityksen tärkeäksi. Työyhteisössäni kuulun ympäristötyöryhmään, jonka tehtävänä on mahdollistaa ja pitää yllä ympäristödiplomia. On hyvin merkityksellistä vahvistaa lasten luontosuhdetta, koska sillä on tutkittu olevan mahdollisesti koko elämän kantavat vaikutukset ympäristön suojeluun ja kestäväan kehitykseen. Näitä kasvavan sukupolven vaikuttajia tarvitsemme nyt ja tulevaisuudessa, jotta saamme säilytettyä mahdollisimman paljon arvokasta luontoamme ja estämme ilmastonmuutosta.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa yksi arvopohjista on kestävä elämäntapa, toimintakulttuurista sekä oppimisen alueista löytyvät myös kohdat ympäristökasvatukseen. Näihin asiakirjan kohtiin nojaten varhaiskasvattajia ohjataan toteuttamaan ympäristökasvatusta. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan, miten ympäristökasvatusta kuvataan paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa ja voivatko suunnitelmat tukea lasten luontosuhteen kehittymistä. Tutkimus on laadullinen, ja tutkimusaineisto koostuu 12 paikallisesta varhaiskasvatussuunnitelmasta. Raittilan (2020, s. 218–220) mukaan laadukkaalla ja monipuolisella ympäristökasvatuksella kasvatetaan osallistuvia, ympäristövastuullisia ja kestäviä valintoja tekeviä kansalaisia.

2 MITÄ VARHAISKASVATUS ON?

Varhaiskasvatus on palvelu, jonka yhteiskunta tarjoaa. Se pitää sisällään monenlaisia tehtäviä. Tässä luvussa selvitän, millaista suomalainen varhaiskasvatus on, mihin se perustuu ja mitkä ovat sen tehtäviä. Varhaiskasvatusta ohjaavat asiakirjat luovat perustan varhaiskasvatukselle. Kuntien omat paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat on laadittu kirjaamaan kuntien omia paikallisia tavoitteita. Tässä luvussa perehdymme näihin asiakirjoihin.

2.1 Suomalainen varhaiskasvatus

Koivulan ym. (2017, s. 22) mukaan Suomessa päivähoitolaki tuli voimaan 1973, jonka myötä päiväkodit alkoivat kehittymään. Lain myötä päivähoito oli heidän mukaansa kaikille tarkoitettua maksullista palvelua. Laissa päivähoiton tehtäviksi heidän näkemyksensä mukaan katsottiin kasvatukselliset tehtävät ja sosiaalipoliittiset tehtävät. He kertovat, miten vuonna 2015 voimaan tuli uusi varhaiskasvatuslain ensimmäinen osa, jossa otettiin käyttöön nimitys varhaiskasvatus. Koivula ym. (2017, s. 23) jatkavat miten 2000-luvulla varhaiskasvatuksen alalla on tapahtunut monenlaista uudistusta. Tänä päivänä varhaiskasvatuksen tehtävä onkin heidän kirjoituksensa mukaan luoda vankka pohja lapsen oppimiselle sekä tasoittaa lasten kotitaustoista johtuvia eroja. Varhaiskasvatukseen osallistuminen heidän mielestensä hyödyttää lapsen myöhempää koulutusta ja myös tasa-arvoisia mahdollisuuksia koulutusvalinnoissa sekä yhteiskunnallisessa asemassa.

Lasten oikeuksien sopimuksen myötä (Lasten oikeudet 1991) myös Suomessa on sitouduttu takaamaan lapselle hyvinvointia, suojelua ja huolenpitoa. Näihin oikeuksiin liittyen Suomikin on velvoitettu ylläpitämään laitoksia, jotka vastaavat lasten huolenpidosta ja suojelusta sekä noudattavat viranomaisten

määräyksiä. Suomen varhaiskasvatustlain (Varhaiskasvatustlaki 580/2018) mukaan varhaiskasvatus on suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti toteutettavaa lasten kasvatusta, opetusta ja hoidollista toimintaa, jossa pedagogiikka on koko ajan mukana (Eerola-Pennanen ym., 2017, s. 21). Varhaiskasvatustlaki (Varhaiskasvatustlaki 580/2015) velvoittaa kunnat järjestämään lapsille varhaiskasvatusta sellaisessa laajuudessa sekä sellaisina toimintamuotoina kuin kunnassa tarvitaan. Varhaiskasvatustsuunnitelman perusteissa (2022) todetaan että lakiin perustuen kunnat ovat velvollisia järjestämään varhaiskasvatusta lapsille, jotka sitä ennen esikouluikää tarvitsevat. Asiakirjoista ilmenee myös, että varhaiskasvatus kuuluu osana suomalaiseen koulutusjärjestelmään ja että sillä on merkittävä rooli lapsen elämässä tärkeissä kasvamisen ja oppimisen vaiheissa. Varhaiskasvatus on tavoitteellista toimintaa, jossa varhaiskasvatustsuunnitelman perusteiden (2022) mukaan tuetaan lapsen oppimista sekä koulutuksellista tasa-arvoa.

2.2 Varhaiskasvatusta ohjaavat asiakirjat

Varhaiskasvatustlaissa (580/2015) määritellään tavoitteet Varhaiskasvatustsuunnitelman perusteisiin (2022) ja luodaan pohja varhaiskasvatustuksen pedagogiikalle sekä käytänteille (Eerola-Pennanen ym., 2017). Varhaiskasvatustsuunnitelman perusteet päivitettiin 1.8.2022. Varhaiskasvatustsuunnitelman perusteissa kerrotaan, miten niiden on tarkoitus ohjata varhaiskasvatustuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä ja edistää laadukkaan varhaiskasvatustuksen toteutumista jokaisessa Suomen kunnassa. Jotta varhaiskasvatus olisi laadukasta, sen toiminnan pitää olla suunnitelmallista sekä tavoitteellista kasvatusta, jossa painottuu pedagogiikka (Varhaiskasvatustsuunnitelman perusteiden 2022). Myös Salminen ja Poikonen (2017, s. 57) näkevät miten opetustsuunnitelma toimii juuri pedagogisena suuntaviivana sekä myös reunaehtoina jaetusta käsityksestä, tavoitteista ja sisällöstä. Opetustsuunnitelman avulla henkilöstö voi heidän mukaansa nähdä tärkeänä pedagogisen toiminnan ja lasten erilaisten tarpeiden huomioimisen. He

pitävät myös huomionarvoisena, että suunnitelman tavoitteena on tasoittaa varhaiskasvatussyksiköiden välisiä eroja ympäri Suomea.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022) arvopohjana ovat lapsuudessa ihmiseksi kasvaminen, lapsen oikeudet, tasa-arvoisuus, moninaisuus lapsissa ja perheissä sekä terveellinen ja myös kestävä elämäntapa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa painotetaan oppimiskäsityksenä sitä, että lapsi on aktiivinen toimija, joka haluaa kokonaisvaltaisesti tutkia sekä oppia ja tätä tapahtuu lapsen elämässä kaiken aikaa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022). Varhaiskasvatuksen ydintä on oppiva ja hyvinvoiva lapsi, joihin lapsia johdatellaan erilaisten oppimisen alueiden kautta ihmettelemällä ja tutkimalla (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022). Kronqvist (2020, s. 19) näkee, että lapsilla oppimista tapahtuukin kaiken aikaa, paikasta riippumatta, erityisesti silloin, kun toiminta on lapselle mieluisaa. Hänen mukaansa osaaminen laajenee toiminnan kautta ja avaa samalla uusia ulottuvuuksia. Lipponen (2020, s. 29) pitääkin tärkeänä sitä, miten aikuinen suhtautuu lasten kysymyksiin. Lapsia tulisi hänen mielestään tietoisesti kannustaa kysymään, ihmettelemään ja selvittämään erilaisia ilmiöitä.

Jokaisessa kunnassa laaditaan oma paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma, joka perustuu valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Kunkin kunnan varhaiskasvatussuunnitelmassa määritellään paikallisesti, miten kunnassa sitoudutaan toteuttamaan valtakunnallista varhaiskasvatussuunnitelmaa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) nousee useammassa kohdassa esille ympäristökasvatus. Yksi perusteiden arvopohjista on kestävä elämäntapa. Myös varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria ohjaavissa periaatteissa on mukana kestävä elämäntapa ja pedagogisen toiminnan oppimisen alueista yksi on ”tutkin ja toimin ympäristössäni”. Niinpä ympäristökasvatus tulee huomioida myös kuntien paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa. Kempainen (2017, s. 25) näkeekin miten erinomainen tuki varhaiskasvatuksen luonto ja ympäristökasvatukselle on valtakunnalliset asiakirjat ja kuntien omat linjaukset. Hänen mukaansa varhaiskasvatussuunnitelman ympäristökasvatuk-

sessä on kyse kokonaisvaltaisesta kasvamisesta ympäristövastuulliseksi kansalaiseksi. Raaitilan (2020, s. 210) mukaan varhaiskasvatuksen ympäristökasvatus on jäänyt liian pienelle merkitykselle, vaikka tiedossa kuitenkin on, että varhaislapsuus on tässäkin kohtaa erityisen tärkeää aikaa ajatellen myöhemmän elämän kannalta. Ympäristökasvatuksen ja kestävä kehityksen elämäntavan tukemisesta tulee totta vasta linjausten ja strategioiden toteutuessa käytännössä (Kempainen, 2017, s. 25). Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma on kuitenkin kuntia velvoittava asiakirja, joten olisi tärkeää, että jokaisessa kunnassa asetettaisiin tavoitteet myös ympäristökasvatukselle. Näihin kuntien omiin varhaiskasvatussuunnitelmiin paneudun tässä tutkimuksessa.

3 YMPÄRISTÖKASVATUS VARHAISKASVATUKSESSA

Ympäristökasvatuksella on monenlaisia merkityksiä, ja se pitää sisällään erilaisia käsitteitä. Varhaiskasvatuksessa ympäristökasvatusta katsotaan lapsen näkökulmasta, jossa keskiössä ovat lapsen kokemukset ympäristöstä ja kestävä elämäntavan oppiminen. Tässä luvussa kerron ympäristökasvatuksen saapumisesta Suomeen ja avaan ympäristökasvatusta varhaiskasvatuksen näkökulmasta sekä kestävä kehitystä, jotka ovat osittain päällekkäisiä käsitteitä. Opetussuunnitelmiin uudempana käsitteenä tullut ekososiaalinen sivistys esiintyy myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa, joten avaan sen merkitystä. Viimeisessä luvussa pohdin luontosuhdetta, erityisesti lasten luontosuhteen kehittymistä.

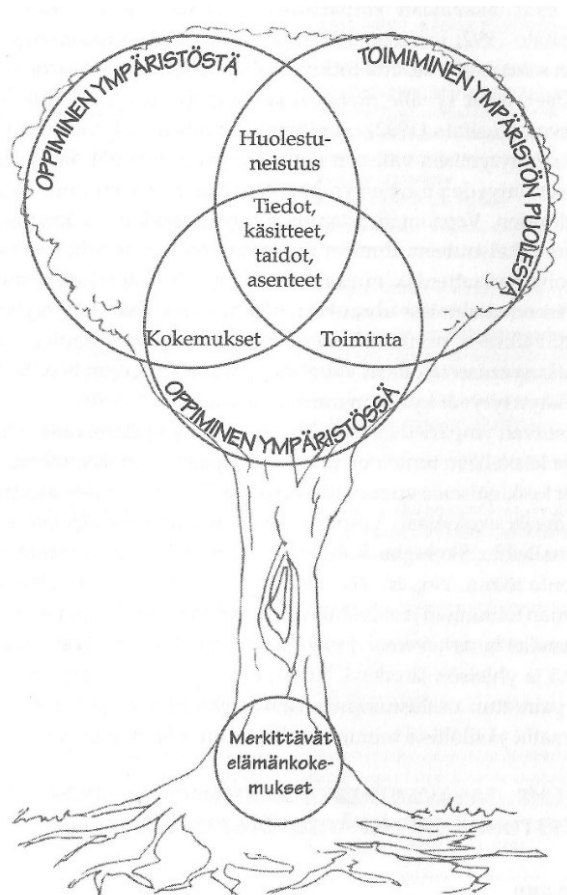
3.1 Ympäristökasvatuksen tavoitteet

Cantell ym. (2020, s. 13) toteavat, että ympäristökasvatuksen käsitteen juuret vievät 1960-luvulle ja silloiseen ympäristökeskusteluun. Silloin ympäristökysymyksiä heidän mukaansa nostivat esille luonnontieteilijät Rachel Carson, Paul Ehrlich ja Stephen Boyden, jotka vaativat ympäristötiedon opettamista ja samalla yhteiskunnallisten kysymysten käsittelyä ympäristökasvatuksessa. YK linjasi heidän mukaansa kansainvälisesti ympäristökasvatuksen tavoitteita ja sisältöä ympäristökokouksessaan 1972.

Wolff (2004, s. 23) kertoo ympäristökasvatuksen rantautuneen Suomeen 1970-luvulla, kielenkäyttöön termi kuitenkin vakiintui vasta 1980-luvun lopulla. Perusopetuksen opetussuunnitelmaan ympäristökasvatus tuli hänen mukaansa vuonna 1985. Cantell ym. (2020, s. 13) kirjoittavat miten ympäristökasvatusta kehitettiin Suomessa vilkkaasti 1980- ja 1990-luvun vaihteessa. Silloin heidän mukaansa ympäristökasvatuksen tilaa tutkittiin ja myös kansallista ympäristökasvatusstrategiaa laadittiin Ympäristökasvatusjärjestö FEE:ssä. Wolff (2004, s. 29) jatkaa, että vuosituhanen vaihteessa ympäristökasvatuksen tutkiminen lisääntyi nopeasti ja ympäristökasvatusta tarkasteltiin erilaisten diskurssien

kautta. Hänen mukaansa ympäristökasvatus on tänäkin päivänä tärkeä ja merkittävä tutkimuksen kohde. Hän katsoo, että koko ajan tehdään merkittävää työtä, jotta tietoisuus maailman ongelmista lisääntyisi ja toimintahalukkuus vahvistuisi.

Ympäristökasvatuksella tarkoitetaan elinikäistä oppimista, missä ihminen oppii näkemään ympäristönsä ja mahdollistaa arvoja ja asenteita sekä millainen rooli hänellä on ympäristön huolehtijana ja suojelijana (Matikainen, 2008, s. 155; Wolf, 2002, s. 19). Ympäristökasvatuksena pidetään kaikkea toimintaa, joka tähtää ympäristötietoisuuden lisääntymiseen, mutta myös ympäristöä säästävän elämäntavan toteutumiseen (Matikainen, 2008, s. 155). Türkoğlu (2019) kuvaa ympäristökasvatusta prosessiksi, jonka tarkoitus on auttaa ihmisiä oppimaan ympäristöstä, kehittämään tutkimustaitojaan ja tekemään älykkäitä ja tietoon perustuvia päätöksiä siitä, miten ympäristöä tulisi ymmärtää. Ympäristökasvatus, jonka perusta hänen mukaansa ovat kestävän kehityksen periaatteet, keskittyy siihen, miten ihmiset ja luonto voivat elää rinnakkain. Parikka-Nihdin ja Suomelan (2014, s. 22) mukaan ympäristökasvatuksen tärkeimpiä tavoitteita onkin kasvattaa ihminen ympäristötietoiseksi. Ympäristötietoinen ihminen on myös ympäristömyönteinen, eli hän osaa toimia niin, että luonto kuormittuu mahdollisimman vähän.

KUVIO 1 Palmerin puumalli (Palmer 1998)

”Palmerin puu” (kuvio 1) on eniten käytetty ympäristökasvatuksen malli. Siinä Palmer (1998) kuvaa, miten puun juuret kiinnittyvät merkittävien elämäkokemuksien ympärille. Puussa runko kannattelee oksia ja lehvästöä. Ne jakautuvat hänen mukaansa kolmeen päähaaraan, jotka kuvaavat ympäristökasvatuksen tärkeimpiä elementtejä, eli oppiminen ympäristöstä, oppiminen ympäristössä ja toimiminen ympäristön puolesta. Palmer pitää tärkeänä, että ympäristökasvatuksessa opitaan kaikilta näiltä alueilta tasavertaisesti ja samanaikaisesti (Palmer, 1998, Cantell ym., 2020, s. 117–118 mukaan).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) kuvataan lapsen olevan innokas oppija, joka oppii toimiessaan kaiken aikaa uutta. Samanlainen näkemys lapsesta on myös Türkoğlulla (2019), joka katsoo, että pienet lapset ovat hyvin aktiivisia oppijoita, eivätkä siksi opi parhaiten tietoisuuden kautta, vaan

käytännönläheisen ja vuorovaikutteisen leikin kautta. Näin ollen hänen mukaansa lapsille annettava ympäristökasvatus pitäisi suunnitella vastaamaan lasten kehitystarpeita, kiinnostuksen kohteita, kykyjä ja oppimistyyliä. Hän näkee, että lapsille pitäisikin tarjota sopivia tilaisuuksia jatkaa luonnollisia suuntauksiaan ja oppia luonnosta oman kehitystasonsa mukaisella tavalla. Parikka-Nihdin ja Suomelan (2014, s. 66) mukaan ympäristökasvatuksen tärkeimpiä tavoitteena onkin kasvattaa lapsista sellaisia, jotka osaavat ottaa vastuuta, kokevat huolta ympäristöstään sekä näkevät luonnon ja ympäristön tärkeyden.

Heillä tulisi olla myös myönteinen ja terve suhde ympäristöön sekä siellä tapahtuviin ilmiöihin. Siihen Parikka-Nihti ja Suomela (2014, s. 28) nostavat esille hyvin soveltuvan kesyp-mallia. Siinä heidän mukaansa huomioidaan sekä lapsen keho, sydän ja pää. He kertovat kehollisuuden merkitsevän toimintaa niin ympäristössä kuin ympäristön hyväksi. Sydän kuvaa heistä tunnepohjaista sitoutumista ympäristöstä välittämiseen ja halua huolehtia niin ympäristöstä kuin kaikista siellä elävistäkin. Pähän taas heidän mukaansa liittyvät ympäristöä koskevat tiedot, tiedonkäsittely sekä arviointikyky.

3.2 Kestävä kehitys elämäntapana

Kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda 2030 astui voimaan vuonna 2016 YK:n vuosituhattavoitteen jälkeen (Cantell ym., 2020, s. 34). Kestävästä kehityksestä tuli käsite, jota käytetään eri yhteyksissä ja erilaisissa merkityksissä (Wolff, 2004, s. 18). Cantellin ym. (2020, s. 16) mukaan ympäristökasvatus ja kestävä kehitys voivat olla lähes toistensa synonyymeja, eivät kuitenkaan ole toisiaan pois sulkevia käsitteitä, vaan rinnakkain ja osittain päällekkäin käytettyjä. He näkevät, että kestävä kehitys tarkoittaa enemmän kehitystä, jossa tämän päivän ihminen voi elää niin, ettei vaarana tuleville sukupolville jäävää ympäristöä.

Kestävä kehitys määritellään kolmella ulottuvuudella: ekologinen kestävä kehitys, taloudellinen kestävä kehitys sekä sosiaalinen ja kulttuurinen kestävä kehitys. Niitä Wolff (2004, s. 24–25) avaa seuraavasti: ekologisen kestävyuden

haasteita ovat hänestä ilmastonmuutoksen hidastaminen, luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen ja luonnonvarojen säästeliäs käyttäminen. Taloudelliseen kestävyYTEEN hän taas näkee vaikuttavan tavaroiden ja palvelujen tuottamisen niin, että ympäristöä kuormitetaan vähemmän kuin nykyään. Talouspolitiikka on myös tärkeä perusta kansalliselle hyvinvoinnille ja sosiaaliselle kestävyydelle. Sosiaalisessa ja kulttuurisessa kestävyudessa hän katsoo tärkeimmäksi hyvinvoinnin edellytyksien siirtymisen sukupolvelta toiselle. Myös hänen mukaansa haasteet, jotka vahingoittavat ekologista ja taloudellista kestävyyttä vaativat ponnisteluja kansainvälisesti. Kulttuurisessa kestävyudessa on hänestä tärkeää vahvistaa myös identiteettiä ja elinvoimaisuutta kuten, kansanperinteet ja elinympäristöt.

Parikka-Nihdin ja Suomelan (2014, s. 35–36) mielestä kestävä kehityksen mukainen kasvatus varhaiskasvatuksessa on lapsia osallistavaa, innostavaa ja yhdessä iloittavaa ympäristökasvatusta. He kuitenkin pitävät myös haasteena kestävä kehityksen tavoitteiden ekologisten, sosiaalisten, kulttuuristen ja taloudellisten näkökulmien yhdistämistä maapallon hyvinvoinnin turvaamisessa. Heidän näkemyksensä mukaan kestävä kehityksen tavoitteet varhaiskasvatuksessa vahvistavat lasten kykyä nähdä ympäristöään, ihmetellä ja tutkia sitä sekä rikastaa lasten kokemusmaailmaansa kestävä kehityksen avulla. Nordströmin (2004, s. 138) mukaan lapsissa pitää kuitenkin ensin herättää herkkyyttä, jotta voidaan ryhtyä toimimaan. Erilaisten leikkien ja harjoitusten avulla lapsia voidaan hänestä lempeästi ohjata miettimään kuluttamiseen ja kestävä kehityksen elämäntapaan liittyviä kysymyksiä, kuten kierrätystä ja lajittelua, tavaroiden huoltamista ja uudelleen käyttöä, huolenpitoa lähiympäristöstä ja energian säästämistä.

3.3 Ekososiaalisen sivistyksen merkitys

Cantellin ym. (2020, s. 196) mukaan ekososiaalinen sivistys sai käsitteenä alkunsa, kun se sisällytettiin perusopetuksen ja lukion opetussuunnitelmaan. He

avaavat näkemystään ekososiaalisesta sivistyksestä niin, että ihmisten tulisi toimia mahdollisimman hyvin ekologisen kestävyuden perustalta ja ihmisoikeuksia puolustaen. Heidän mukaansa silloin eletään kestävä talouden periaatteen mukaan. Ihmisten tulisi heidän näkemysten mukaan oppia elämään kulutuskriittisesti ja etsiä onnellisuutta ja hyvinvointia muualtakin kuin jatkuvasta taloudellisesta kasvusta. Salonen ja Bardy (2015) nostavat esille samoja asioita artikkelissaan. He jakavat ekososiaalisen sivistyksen kolmeen osaan: vastuullisuus, kohtuullisuus ja ihmistenvälisyys. Vastuullisuudessa he lähtisivät kokemaan maailmaa myös muiden näkökulmista ja herättelemään eettistä huolenpitoa. Heidän mukaansa tarvitaan myös maailmanlaajuisia huolenpitoa, ei vain lähimmäisten. Kohtuullisuuden he näkevät kysymyksenä siitä, minkä verran on riittävästi. Tärkeää heidän mielestään on luonnonvarojen säästeliäs ja viisas käyttö ja jakaminen. Ihmistenvälisyydellä he tarkoittavat mahdollisuutta osallistua erilaisiin yhteisöihin omana itsenään ja tulla kuitenkin hyväksytyksi sellaisena kuin on.

Värrin (2018, s. 17) mukaan kasvatuksen pedagoginen tarkoitus on edistää lasten sivistystä ja kehittymistä itsenäisiksi nuoriksi, jotka kykenevät kriittisyyteen, kulttuurin kehittymiseen ja vallitsevan elämänmuodon ylittämiseen. Kuitenkin pelkästään opitut tiedot ja taidot eivät hänestä vielä riitä kehittämään kasvavaa identiteettiä, vaan kasvatettava tarvitsee myös itsenäistä kykyä ja tahtoa löytää oma suhde ympäröivän yhteiskunnan arvoihin ja toimintatapoihin. Värrin (2008, s. 137) jatkaa miten kasvattajien ja kaikkien, jotka ovat vastuussa varttuvien sukupolvien elämän edellytyksistä tulisi huomioida, ettei enää ole mahdollista tuudittautua siihen uskoon, että ihminen ja luonto ovat tasapainoisessa harmoniassa. Ekologisessa kasvattamisessa on hänen mielestään kyse siitä, että on pyrittävä muuttamaan ihmisen maailmassa olemista. Lasten mielihyvää tulisi hänestä pyrkiä monin keinoin poistaa kulutuksen kehästä. Niin varhaiskasvatuksessa kuin kouluissakin tulisi hänen mukaansa luoda elämyksiä ja ekologisia vaihtoehtoja tuotemaailman sosialisaatiolle.

Parikka-Nihti (2011, s. 18) näkee huolenaiheen myös siinä, miten varhaiskasvatuksessa pystytään käsittelemään luonnon monimuotoisuuden säilymistä

lasten kanssa. Hän kuitenkin katsoo, että ekologisessa kestävyudessa on pohjimiltaan kyse huolehtimisesta, arvostuksesta, rakkaudesta ja välittämisen tunteesta luontoa kohtaan sekä lähiympäristöä ja toisia ihmisiä kohtaan. Hän pitää tärkeänä, että kukin arvostaa ensin itseään ja tämän jälkeen muita ihmisiä. Näiden kokemusten myötä hän näkee, että lapsen on helpompi osoittaa arvostusta sekä huolehtimista toisia ja myös ympäristöään kohtaan.

3.4 Lasten luontosuhteen kehittyminen

Cantell (2011, s. 332) näkee lapsuuden kokemusten muokkaavan paljonkin sitä, miten me aikuisena suhtaudumme maailmaan. Näin myös hänen mukaansa luontosuhteen pohja luodaan jo lapsuudessa. Hänestä luontosuhteeseen sisältyy se, miten ihminen kokee luonnon merkityksen, millaisen arvon hän antaa luonnolle, miten luonto näkyy ihmisen elämässä ja miten ihminen kohtelee luontoa. Vahva luontosuhde muodostaa hänen mukaansa kestävä voimavaran. Luontosuhteen syntymiseen vaikuttaa kokemusten, elämysten ja havaintojen pohjalta rakentuva tunnepitoinen sekä empaattinen suhtautuminen ympäristöön (Parikka-Nihdin & Suomelan, 2014, s. 68).

Cantell (2011, s. 332) ja Chalwla (2020) näkevät, miten luontokokemuksia voi syntyä melkein missä vain ympäristössä, niin takapihalla, kuin monenlaisten matkojen varrella tai isommissakin metsissä. Päivän aikana luonto voi heistä olla lähellä erilaisissa tilanteissa. Tärkeää oman luontosuhteen kehittymiselle onkin heidän mukaansa havaita ja huomata lähiluontoa. Myös Parikka-Nihti ym. (2011, s. 19) esittävät, että lapsen tulee saada ihailla arjen pieni ihmeitä leppäkerttuja, lumihutaleita, katinkultaa. Tästä voi syntyä suojeleva suhde luontoon ja sen ihmeisiin (Parikka-Nihti, 2011; Chalwla, 2020). Lapsilla pitäisi olla luonto kotona, koulussa ja naapurustossa, sillä se edistää heidän fyysistä ja henkistä terveyttään (Chalwla, 2020; Puhakka & Väänänen, 2022) sekä kognitiivista suorituskykyään (Chalwla, 2020). Varhaiset luontokokemukset ovat tärkeitä, sillä ne voivat luoda

pohjan aikuisiän luontosuhteelle ja ympäristövastuullisuudelle (Puhakka & Väänänen, 2022).

Cantell (2011, s. 336) näkeekin ympäristökasvatuksen tavoitteeksi luonto- ja ympäristösuhteen vahvistamisen, mutta myös innostamisen elinikäiseen oppimiseen. Hyvä luontosuhde on lähtökohta vastuulliselle ja kestävällekin elämäntavalle. Hänen mukaansa siihen kuuluu huolehtiminen ympäristöstä ja myös toisista ihmisistä. Hänen näkee myönteisen luontosuhteen olevan hyvinvoinnin perusta. Parikka-Nihdin ja Suomelan (2014, s. 68) mukaan kasvatushenkilöstö onkin avainasemassa lisäämässä lasten oleskelun sekä puuhasattelun lisäksi ymmärrystä ympäristöstä huolehtimisen tärkeydestä. Pienillä lapsilla on heidän mukaansa luontaista herkkyyttä havaitsemiselle, muutoksille ja ympäristöstä huolehtimiselle, kunhan siihen annetaan mahdollisuus. Varhaiskasvattajat ovatkin heistä tärkeässä asemassa lasten luontosuhteen syntymisessä ja sen vahvistamisessa. Heidän mukaansa, mitä lapset oppivat arvostamaan pienenä, sitä he eivät halua tuhota aikuisenakaan.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tutkimukseni keskeisimmät käsitteet ovat ympäristökasvatus ja varhaiskasvatus. Ne muodostavat tutkimukseni teoreettisen viitekehyksen. Ympäristökasvatukseen sisältyvät olennaisina osina kestävä kehitys, ekososiaalinen sivistys ja luontosuhde. Tutkimukseni näkemyksenä on, että suunnitelmallisella ja monipuolisella ympäristökasvatuksella voidaan vahvistaa lasten luontosuhteen kehittymistä ja tätä kautta kasvattaa tulevia sukupolvia luonnon moninaisuuden ja arvon tuntevia kansalaisia. Tässä luvussa esitän tutkimuskysymykset ja kerroan tutkimukseni lähestymistavasta sekä siitä millaisia metodeja tutkimuksessani käytän. Selvitän, millainen ja miten tutkimusaineistoni on kerätty ja minkälaista analyysimenetelmää aineiston käsittelyssä käytän. Lopuksi pohdinnassa ovat vielä tutkimukseni eettiset ratkaisut.

4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tavoitteena on tarkastella, miten ympäristökasvatusta kuvataan paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa. Tämän lisäksi pohdin, voidaanko niiden tulkita tukevan lasten luontosuhteen kehittymistä. Ympäristökasvatus kuuluu osana valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Värrin (2018, s. 133) mukaan ekologisesti kestävä tulevaisuus ei ole mahdollista ilman että tänä päivänä teemme kestävänsä kehityksen tekoja ja toteutamme ympäristökasvatusta. Varhaiskasvatus onkin hänestä tässä kohtaa avainasemassa ja pedagogiset aikuiset ovat kasvatusvastuussa.

Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. Miten ympäristökasvatusta kuvataan paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa?
2. Voidaanko näiden kuvausten tulkita vahvistavan lasten luontosuhteen kehittymistä?

4.2 Tutkimuksen lähestymistapa

Tutkimukseni on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Laadullisessa tutkimuksessa tärkeimpänä ajatuksena on todellisen elämän kuvaaminen ja tutkiminen mahdollisimman kokonaisvaltaisesti tutkimuksen kohteesta (Hirsjärvi ym., 2016, s. 161). Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan laadullinen tutkimus on yläkäsite, jonka alle mahtuu hyvin erilaisia laadullisia tutkimuksia. Heidän mukaansa laadullinen tutkimus on tutkimustyyppiltään empiiristä. Empiiriset aineistot voivat olla tekstejä, haastatteluja, kuvia, päiväkirjoja. Näin on myös tässä tutkimuksessa, jossa käytin aineistona ja analyysin kohteena paikallisia varhaiskasvatussuunnitelmia. Juhilan (2021) mukaan laadullisessa tutkimuksessa aineistoja ei irroteta kontekstistaan, vaan niitä tutkitaan juuri osana kontekstia. Tällöin hänestä tutkija kiinnittää huomionsa aineistonsa pienimpiinkin yksityiskohtiin, jos ne ovat tulkinnan kannalta merkityksellisiä. Omassa aineistossani, paikallisten kuntien varhaiskasvatussuunnitelmissa, on läsnä paikkakunta ja sen ympäristö sekä taustalla ohjaavat asiakirjat.

Tutkimusta lähestytään konstruktionistisella näkökulmalla. Jokinen (2021) määrittää sitä niin, että siinä todellisuuden katsotaan rakentuvan jatkuvasti toiminnassa ja puheessa. Siinä kieli tuottaa hänestä aktiivisesti todellisuutta. Todellisuuden ei nähdä hänen mukaansa syntyvän kielelliseen muotoon mitenkään yksinkertaiseen tapaan vaan puhujat ja kirjoittavat tekevät monia eri valintoja tuottaessaan todellisuuteen tietynlaisen version. Konstruktionistisessa tutkimuksessa hänestä pyritään aineiston yksityiskohtaisen analyysin kautta havainnoimaan niitä prosesseja ja kulttuurisia merkityksiä, joiden kautta me rakennamme todellisuutta.

4.3 Tutkimusaineisto ja sen keruu

Tutkimusaineisto koostui paikallisista kuntakohtaisista varhaiskasvatussuunnitelmista, jotka kaikki on päivitetty 1.8.2022. Tarkastelin kaikkiaan 12 varhaiskasvatussuunnitelmaa eri puolelta Suomea. Kuntien varhaiskasvatussuunnitelmat löytyvät kuntien verkkosivuilta ja ovat vapaasti sieltä luettavissa. Siksi niihin ei

tarvitse kysyä tutkimuslupaa. Valitsin kuntia asukasluvun ja sijainnin mukaan, jotta maakunnat ja eri kokoiset kunnat tulisivat edustetuiksi tasapuolisesti. Näin saataisiin laaja käsitys siitä, miten ympäristökasvatus näkyy kuntakohtaisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa.

Tein ensin asukaslukuluokituksen, jossa alin luokka oli alle 10 000 asukasta ja ylin luokka yli 300 000 asukasta. Tähän väliin muodostui vielä kahdeksan luokkaa. Tarkoitukseni oli valita tutkimukseen mukaan 10 kuntaa. Seuraavaksi etsin internetistä Suomen maakunnat, joita on 21. Koska maakuntia on enemmän, otin aineistoon mukaan maakunnat eri ilmansuunnista ja sitten vielä arvoin mukaan kaksi maakuntaa. Näin sain Suomen edustettua tasapuolisesti. Valituista maakunnista arvoin yhden kunnan mukaan ja asetin sen asukaslukuluokituksen asukasluvun mukaan. Jos luokka oli jo käytetty, arvoin uuden kunnan kyseisestä maakunnasta mukaan. Tarkistin vielä valittujen kuntien paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmista, että ne oli päivitetty 1.8.2022 mennessä. Kaikissa valituissa kunnissa oli päivitetty suunnitelma. Näin sain kerättyä tutkimusaineistoni mahdollisimman tasapuolisesti, niin asukasluvun kuin sijainnin mukaan.

Aineistoa kerätessäni havaitsin viimeisten kohdalla jo saturaatiota, mutta päätin varmistaa asian ja otin mukaan vielä kahden kunnan varhaiskasvatussuunnitelmat; näin varmistin, että saturaatio oli saavutettu. Tuomi ja Sarajärvi (2019) avaavat saturaation tarkoittavan kylläntymistä. Silloin heidän mukaansa aineisto alkaa toistamaan itseään eikä tutkimusongelman kannalta tuota enää uutta tietoa. Arvoin vielä kaksi maakuntaa ja niistä kunnat aineistooni mukaan. Näin kahteen luokkaan asukaslukuluokituksessa tuli kaksi kuntaa. Aineistona käytetyt kuntakohtaiset suunnitelmat on numeroitu vasu 1-12. Käytän jatkossa varhaiskasvatussuunnitelmasta nimeä vasu.

Kuntakohtaiset vasut olivat kirjoitustavaltaan, ulkoasultaan ja laajuudeltaan varsin erilaisia. Osaan suunnitelmista oli kirjattu pääosin vain valtakunnallisten perusteiden pohjalta, kun taas toisissa vasuissa oli selitetty ja avattu hyvin tarkasti kuntakohtaista varhaiskasvatuksen toteutumista. Toiset suunnitelmat olivat ulkoasultaan hyvinkin esteettisesti hienoja ja niissä oli käytetty myös valokuvia.

Keskityin vasuissa kohtiin, joissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) on määritelty ympäristökasvatukseen kuuluvat kohdat. Nämä kohdat olivat:

”Arvoperusta: Terveellinen ja kestävä elämäntapa

Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet: Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Pedagogisen toiminnan oppimisen alueet: Tutkin ja toimin ympäristössäni.”

(Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022)

Vasuissa näitä kohtia oli kuvattu hyvinkin eri lailla. Joissakin vasuissa ympäristökasvatuksen paikallisia tavoitteita oli avattu vain niukasti. Tutkimuksessa en huomionnut niitä paikallisten vasujen kohtia, joissa teksti oli suoraan lainattu varhaiskasvatussuunnitelman perusteista eikä näin ollen kuvaa paikallista sisältöä tai tavoitteita. Näitä kohtia löytyi kolmesta vasusta.

4.4 Aineiston analyysi

Selvittäessäni, miten paikallisissa vasuissa ympäristökasvatusta kuvataan, käytin tutkimusmenetelmänä sisällönanalyysia, joka on Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan yleisin analyysimenetelmä ja jonka avulla voidaan tutkia monenlaista aineistoa, kuten dokumentteja systemaattisesti ja objektiivisesti. Vuoren (2021) mukaan sisällönanalyysissa keskitytään siihen, mitä aineisto kertoo. Analyysi perustuu hänestä tutkijan havainnoimiin kohtiin aineistossa, jotka tutkija tunnistaa ja nimeää sisällöllisiksi elementeiksi. Analyysimuotoja on Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan kolme: teorialähtöinen analyysi, teoriaohjaava analyysi ja aineistolähtöinen analyysi. Teorialähtöisessä analyysissä heidän mukaansa teoria ohjaa analyysin tekemistä. Aineistolähtöistä analyysia heidän mukaansa taas ohjaavat aineistosta nousevat havainnot. Teoriaohjaava analyysi tar koittaa heidän mukaansa näiden edellä mainittujen analyysien välimuotoa. Siinä analyysia heidän mukaansa tehdään aineistolähtöisesti, mutta teoriaa voidaan käyttää apuna. Tässä tutkimuksessa aineistoa analysoin teoriaohjaavasti.

Laadullisessa aineistossa on ensin tarkkaan rajattava ilmiö, jota lähdetään tutkimaan, ja kerättävä siitä kaikki mahdollinen tieto. Ennen analyysin aloittamista sisällönanalyysissa tulee määritellä analyysiyksikkö, joka olisi tutkimuskysymykseen liittyen yksittäinen sana tai lause. (Tuomi ja Sarajärvi, 2018.) Tässä tutkimuksessa ensimmäisen tutkimuskysymyksen analyysiyksikkö on ympäristökasvatusta kuvaava lause. Aloitin analyysin poimimalla paikallisista vasuista (edellä mainituista kohdista) kaikki lauseet, jotka liittyivät ympäristökasvatukseen. Kirjoitin ne muistiin jokaisen paikkakunnan omaan kohtaan. Jouduin havaitsemaan, että kaikissa vasuissa ei joka kohdasta löytynytäkään mitään ympäristökasvatukseen viittaavia lauseita. Arvoperusta -kohdasta löytyi 7/12 vasusta tutkimukseeni liittyviä lauseita. Toimintakulttuurista ja oppimisen alueesta löytyi molemmista kohdista tutkimukseeni liittyviä lauseita 9/12 vasusta. Aineistoa kertyi kuitenkin paljon, kaikkiaan 13 sivua.

Ensin lähdin analysoimaan aineistoa aineistolähtöisesti. Vaikka minulla oli tiedossa tutkimukseni taustalla olevat teoriat, halusin lähteä selvittämään, löytyykö paikallisista vasuista aineistoa, joka yhdistyisi lopuksi teoriaan. Analyysi oli mahdollisimman pitkälle aineistolähtöistä, mutta loppua kohden mukaan tuli myös teoria. Tuomen ja Sarajärven mukaan (2018) keskeisintä teoriaohjaavassa analyysissa on, poimiiko tutkija alkuperäisestä aineistosta ilmauksia aineiston ehdoilla vai teorian mukaan. Tässä analyysissa poimin aineiston aineistolähtöisesti ja etenin mahdollisimman pitkälle aineistolähtöisesti. Vasta analyysin lopuksi teoria linkittyi aineistoon mukaan.

Tutustuin aineistoon rauhassa, katsoen mitä siitä nousi esille ja mitä aineisto kertoi. Sen jälkeen aloin pelkistää aineistoa. Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan pelkistämisen tarkoitus on karsia aineistosta epäolennainen pois. Tämä vaihe on heidän mielestään tärkeä, jotta kaikki ilmaisut tulee varmasti kirjattua talteen. Listasin alkuperäislauseet taulukkoon allekkain. Tämän jälkeen aloin pelkistää alkuperäisilmauksia, joista muodostui pelkistettyjä ilmauksia. Pelkistämisen jälkeen aineisto ryhmitellään. Tuomi ja Sarajärven (2018) mukaan samaa ilmiötä kuvaavat käsitteet jaetaan ryhmiin ja aletaan yhdistelemään alaluokaksi.

Näin aloin ryhmitellä pelkistetyistä ilmauksista alaluokkia ilmiöitä kuvaavilla käsitteillä (Taulukko 1).

(Taulukko 1.) Esimerkki aineiston alkuperäisilmauksien muodostumisesta alaluokiksi.

Alkuperäisilmaukset	Pelkistetyt ilmaukset	Alaluokat
<p>”Liikutaan luonnossa.”</p> <p>”Luonnossa liikkuminen on tärkeä osa kunnan varhaiskasvatusta.”</p> <p>”Varhaiskasvatuksessa ulkoillaan runsaasti päivittäin.”</p>	<p>Liikutaan luonnossa runsaasti päivittäin.</p>	<p>Päivittäistä ulkoilua luonnossa</p>
<p>”Lapsia opetetaan kunnioittamaan luontoa ja keskustelemaan sen merkityksestä.”</p> <p>”Luonnon ja lähiympäristön kunnioittaminen ja siitä huolehtiminen on kunnan varhaiskasvatuksen luonteva osa arkea.”</p>	<p>Lasta opetetaan kunnioittamaan ja huolehtimaan luonnosta.</p> <p>Lasten kanssa keskustellaan luonnon merkityksestä.</p>	<p>Luonnon kunnioittaminen</p> <p>Luonnosta huolehtiminen</p> <p>Luonnon merkitys</p>
<p>”Ulkoilu kaikkina vuoden aikoina on luonnollinen osa kunnan varhaiskasvatusta.”</p> <p>”Havainnoidaan luonnon ilmiöitä eri aistein ja eri vuoden aikoihin.”</p>	<p>Havainnoidaan luontoa kaikilla aisteilla ja eri vuoden aikoina.</p>	<p>Luonnon havainnointi aistien kautta</p> <p>Erilaiset vuoden ajat</p>

Ryhmittelyn jälkeen aineistoa käsitteellistetään. Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan aineistosta valikoidun tiedon kautta muodostuu silloin teoreettisia käsitteitä. Käsitteellistämistä tehdään heidän mukaansa aineiston sisällön mukaan tarvittavan verran. Tutkimukseni aineistossa käsitteellistämisestä syntyi yläluokkia, minkä jälkeen liitin analyysiin teoreettiset käsitteet. Teoreettisista käsitteistä syntyivät pääluokat ja yhdistävä luokka (Taulukko 2). Tarkemmin teoriasta on kerrottu luvussa 3.

Taulukko 2 Esimerkki alaluokkien käsitteellistämisestä yläluokiksi ja teoreettisten käsitteiden liittyminen analyysiin.

Alaluokat	Yläluokat	Pääluokat	Yhdistävä luokka
Päivittäistä ulkoilua luonnossa	Luonnon arvostaminen	Oppiminen ympäristöstä	Ympäristökasvatus
Luonnon kunnioittaminen Luonnosta huolehtiminen Luonnon merkitys			
Luonnon havainnointi aistein kautta Erilaiset vuoden ajat			
Kokemuksellisia luontokokemuksia Leikkiminen, tutkiminen, taiteelliset kokemukset luonnossa	Luonto elämykset		
Lasten luontosuhteen tukeminen	Luontosuhde		
Ympäristön kauneus Positiivisia luontokokemuksia Rauhoittumisen paikka	Esteettiset kokemukset		

Näin sain muodostettua analyysini ensimmäiselle tutkimuskysymykselleni. Tutkimukseni tulokset näkyvät taulukossa 3 yläluokassa. Analyysistä tarkemmin liitteessä 1.

Taulukko 3 Ensimmäisen tutkimuskysymyksen analyysin tulos

Yläluokat	Pääloukat	Yhdistävä luokka
Luonnon arvostaminen	Oppiminen ympäristöstä	Ympäristökasvatus
Luontosuhde		
Esteettiset kokemukset		
Pedagogista toimintaa ulkona	Oppiminen ympäristössä	
Kokemuksellisuus		
Luonnosta huolehtiminen		
Toiminta luonnon hyväksi	Toimiminen ympäristön puolesta	
Luonnon suojele		
Koulutus		
Kierrätys ja lajittelu	Ekologinen kestävä kehitys	Kestävä kehitys
Kulutuksen vähentäminen		
Kestävä elämäntapa		
Taloudellisuus	Taloudellinen kestävä kehitys	
Ekologisuus		
Luontoarvojen säästäminen		
Kulttuuriryhmien vahvistaminen	Sosiaalinen ja kulttuurinen kestävä kehitys	
Yhteisöllisyyteen kasvaminen		
Kotiseudun arvostaminen		
Eettiset valinnat	Vastuullisuus	Ekososiaalinen sivistys
Vastuun ottaminen		
Luontovarojen säästäminen	Kohtuullisuus	
Omasta huolehtiminen		
Tärkeät teot	Ihmistenvälisyys	
Erilaiset yhteisöt		

Tällä toimintatavalla sain kuitenkin vastuksia vain ensimmäiseen tutkimuskysymykseen, joka oli, miten ympäristökasvatusta kuvataan paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa. Toinen tutkimuskysymykseni, jossa hain vastausta siihen, voidaanko ympäristökasvatuskuvauksien tulkita vahvistavan lasten luontosuhteen kehittymistä, en saanut vastausta tällä analyysillä. Siksi tein siihen oman sisällönanalyysin käyttäen samaa aineistoa kuin ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä. Analyysiyksiköksi valikoitui luonto ja luontosuhde. Poimin aineistosta kaikki kohdat, jotka kuvasivat ulkona tapahtuvaa toimintaa ja lauseet, joissa mainittiin luonto tai luontosuhde sekä vielä arvoja vahvistavia kuvauksia.

Perehdyin mitä kaikkea aineistosta löytyi. Tämän jälkeen lähdin analysoimaan aineistoa samalla tavalla kuin ensimmäisen tutkimuskysymyksen aineistoa teoriaohjaavana analyysinä, pelkistäen ja ryhmitellen. Käsitteellistin aineiston lopulta yläluokkiin, joista muodostuivat analyysini tulokset. Pääluokkiin ja yhdistävään luokkaan tuli mukaan teoria. Tarkemmin teoriasta on kerrottu luvussa 3.4. Taulukossa 4 näkyvät yläluokassa analyysini tulokset. Analyysistä tarkemmin liitteessä 2.

TAULUKKO 4 Toisen tutkimuskysymyksen analyysin tulos

Yläluokat	Pääluokat	Yhdistäväluokka
Luontoarvot	Luonnon arvostaminen	Luontosuhde
Luonnon tulevaisuus		
Oikeat valinnat		
Ympäristöherkkyys	Luonnon merkitys ihmiselle	
Vastuullisuus		
Luonnon tunteminen	Luonto osana jokapäiväisessä toiminnassa	
Luontoelämykset		
Myönteiset luontokokemukset	Myönteisen luontokuvan syntyminen	
Hyvinvointia luonnosta		
Luonnossa liikkuminen		

4.5 Eettiset ratkaisut

Tutkimukseni eettisyyttä pohdittaessa tulevat eteen tutkimuksen tekemisen yleiset periaatteet ja hyvät tieteelliset käytännöt. Tutkimukseni aineistona olivat valmiit asiakirjat, jotka ovat julkisia internetissä, eikä niitä ole tuotettu tätä tutkimusta varten. Näin ollen tutkimukseni ei vaadi tutkimuslupia. Koska tutkimusraportissa puhun vain vasuista numeroina, paikkakuntia on vaikea selvittää.

Tutkimuksen eettisten periaatteitten mukaan tutkimuksen ei tule aiheuttaa tutkittavalle kohteelle mitään haittaa, vahinkoa tai riskejä (Vuori, 2021). En arvostele kriittisesti, enkä nosta epäkohtia mistään vasusta esille. Näin en aiheuta vahinkoa millekään paikkakunnalle. Vuori (2021) jatkaa, että tutkija ei myöskään saa aiheuttaa tieteen edistymiselle haittaa, tutkija on vastuussa tutkimastaan tieteestä. Hyvä tieteellinen käytäntö vaatii hänen mukaansa tutkijalta rehellisyyttä ja huolellisuutta tutkimuksen joka vaiheessa. Tutkimuksen raportissa tutkijan tulee hänestä kertoa avoimesti ratkaisuksistaan ja perustella sekä arvioida, mikä vaikutus niillä on tutkimuksen lopputulokseen. Pidän omassa tutkimuksessani avoimuutta ja rehellisyyttä tärkeänä ja toimin sen mukaan. Selvitän tarkasti tutkimukseni eri vaiheet, avaan analyysimenetelmäni ja pohdin tutkimukseni luotettavuutta. Tärkeä osa tutkimusta ovat myös aikaisemmat tutkimukset ja lähde-materiaali. Muiden tutkijoiden työtä kunnioitetaan ja viitataan heidän julkaisuihinsa asianmukaisella tavalla (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2021). Hirsjärvi ym. (2016, s. 122) kirjoittavatkin plagioinnista, joka tarkoittaa tieteellistä varastamista eli tiedon luvaton lainaamista. Heidän mukaansa tutkijan on hyvä olla myös lähdekriittinen, eli kirjallisuutta valittaessa tulee käyttää harkintaa ja kritiikkiä.

Näitä periaatteita pyrin noudattamaan tutkimusprosessini eri vaiheissa, alkaen tutkimussuunnitelman tekemisestä ja aineiston keräämisestä alkaen aina sen tulkintaan ja tutkimustulosten raportointiin, jossa käytän huolellisuutta ja rehellisyyttä. Tuomi ja Sarajärven (2018) mukaan laadukas tutkimus koostuu siitä, miten eettisyyteen panostetaan.

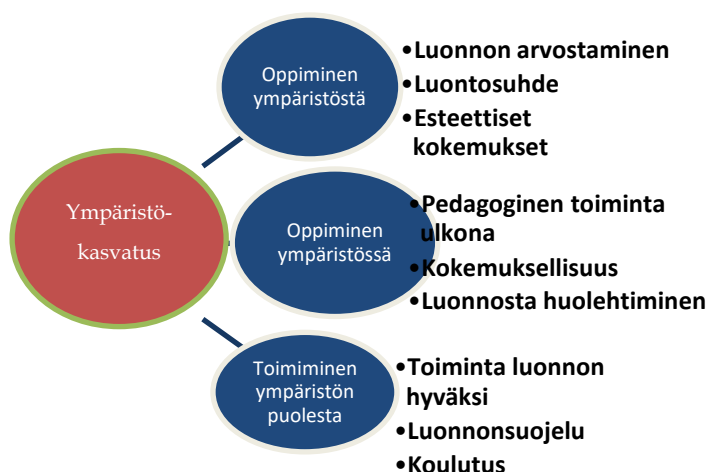
Tässä luvussa olen kuvannut, miten toteutin tutkimukseni ja minkälaisia tuloksia tutkimusaineistosta nousi. Seuraavassa luvussa raportoin tutkimuksen tuloksia.

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tutkimuskysymyksen avulla hain vastausta sille, miten ympäristökasvatusta kuvataan paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa sekä voidaanko kuvauksista tulkita niiden tukevan lasten luontosuhteen kehittymistä. Tutkimustulososassa esittelen sisältöanalyysin kautta saamani tutkimustulokset molempien tutkimuskysymyksien osalta erillisenä kokonaisuutena. Tarkastelin 12 kunnan varhaiskasvatussuunnitelmia. Aineistosta analysoin ympäristökasvatuksen sisältöjä kuvaavia paikallisia lauseita. Niistä muodostuivat käsitteet ympäristökasvatukselle ja luontosuhteelle. Seuraavaksi esittelen tutkimuskysymyksien tulokset.

5.1 Ympäristökasvatuksen kuvaus paikallisissa vasuissa

Ympäristökasvatusta kuvattiin paikallisissa vasuissa monipuolisesti. Vasuissa oli näkemyksiä myös ympäristökasvatukseen yhdistyvistä käsitteistä, kuten kestävästä kehityksestä ja ekososiaalisesta sivistyksestä. Eniten aineistoa kertyi käsitteen ympäristökasvatuksen alle. Esittelen seuraavaksi tulokset.

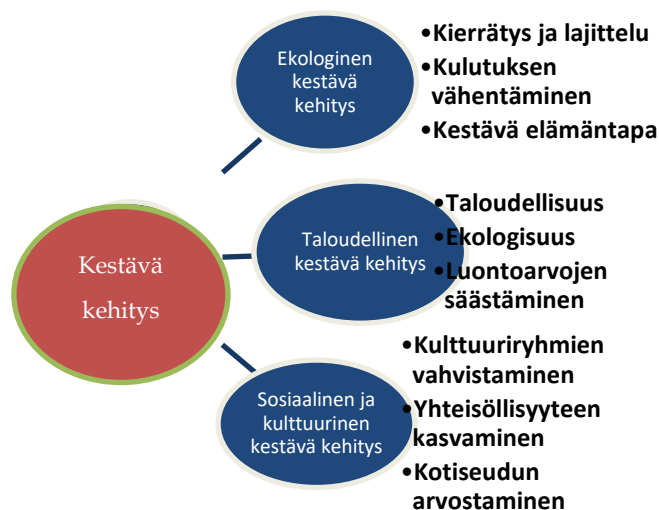

Ympäristökasvatus jakautuu kolmeen alueeseen: oppiminen ympäristöstä, oppiminen ympäristössä ja toimiminen ympäristön puolesta. Oppiminen ympäristöstä tulokset muodostuivat **luonnon arvostamisesta, luontosuhteesta ja esteettisistä kokemuksista**. Nämä näkyivät varhaiskasvatussuunnitelmissa omien luontokokemusten tarjoamisella sekä halulla suojella luontoa, kuten vasusta 6 käy ilmi: *”Lasten luontosuhde syntyy omakohtaisilla luontokokemuksilla. Halu suojella luontoa ja kestävä elämäntapa muodostuvat myönteisen luontosuhteen kautta.”* Vasussa 8 nähdään luonto myös rauhoittumisen paikkana: *”Luonto voi olla myös esteettisen kokemisen ja rauhoittumisen paikka.”* Monessa paikallisessa vasussa koettiin tärkeäksi ulkoilla mahdollisimman paljon ja liikkua monipuolisesti luonnossa sekä erilaisissa ympäristöissä, huolehtien samalla luonnosta, kuten vasussa 4 todetaan: *”Luonnon ja lähiympäristön kunnioittaminen ja siitä huolehtiminen on kunnan varhaiskasvatuksen luonteva osa arkea.”*

Oppiminen ympäristössä -käsitteeseen tulkitsin kuuluvan **pedagogisen toiminnan ulkona, kokemuksellisuuden ja luonnosta huolehtimisen**. Vasuissa näkyi, miten varhaiskasvatuksessa haluttiin hyödyntää luontoa kaikessa oppimisessa ja erilaisissa oppimisympäristöissä. Lapsille haluttiin tarjota kokemuksia tarkemmasta luontoon tutustumisesta sekä omakohtaisesta luonnon ilmiöiden tutkimisesta ja ihmettelystä, kuten vasussa 5 sanotaan niin: *”Lasten kanssa retkeillään luonnossa ja kuljetaan erilaisissa ympäristöissä tutkien ja kokien.”* ja vasussa 1 näin: *”Aikuisen opastuksella annetaan lasten tutkia luontoa ja sen eläimiä sekä kasveja niitä vahingoittamatta. Aikuiset keskustelevat lasten kanssa erilaisten eläinten tärkeydestä lasten ikä- ja kehitystaso huomioiden.”* Lapsia haluttiin myös opettaa huolehtimaan luonnon siisteydestä, kuten vasussa 4 sanotaan: *”Ympäristön siisteydestä huolehditaan yhteistoiminnallisesti ja lapsia ohjataan arvostamaan ja kunnioittamaan luontoa.”*

Toimiminen ympäristön puolesta -käsitteen alle kuului **toimintaa luonnon hyväksi, luonnonsuojelu ja koulutus**. Varhaiskasvatuksessa ohjataan toimimaan luontoa arvostaen ja ymmärtäen luonnon merkityksen ihmisille. Vasussa 4 nähdään jokapäiväinen tärkeys: *”Luontoarvot ovat tärkeitä ja ne ovat osa jokapäiväistä*

elämää.” ja vasussa 7 myös huomioiden tulevat sukupolvet: *”Elämme upean luonnon ympäröimänä ja vaalimme sen säilymistä myös tuleville sukupolville.”* Varhaiskasvatuksessa pidetään myös tärkeänä kouluttaa henkilöstöä kestäväan ajatteluun ja toimintatapoihin. Toiminnassa hyödynnettiin useilla paikkakunnilla valmiita toimintapaketteja, kuten Keke päiväkodissa tai Siisti Siili.

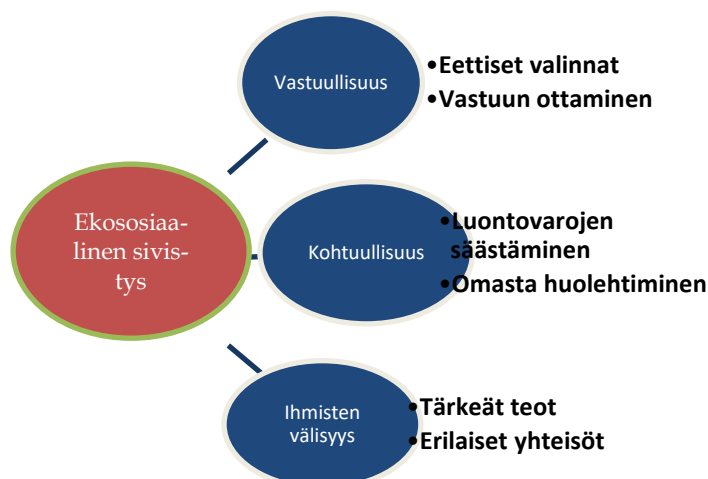

Kestävä kehitys jakautuu ekologiseen kestäväan kehitykseen, taloudelliseen kestäväan kehitykseen sekä sosiaaliseen ja kulttuuriseen kestäväan kehitykseen. Ekologisen kestäväan kehityksen tutkimuksen tuloksiksi tulkituin **kierrätys ja lajittelu, kulutuksen vähentäminen ja kestävä elämäntapa**. Varhaiskasvatussuunnitelmissa viitattiin näihin sellaisissa kohdissa, joissa puhuttiin kierrättämisestä, jättemateriaaleista askartelusta ja tavaroiden uudelleen käytöstä. Esimerkiksi vasussa 4 kirjoitettiin: *”Kierrätettävät materiaalit lajitellaan yhdessä lasten kanssa ja kädentöissä hyödynnetään kierrätys- ja jättemateriaalia.”* ja vasussa 1 todettiin: *”Kierrättämisen tärkeydestä puhutaan ja lapsia osallistetaan kierrättämiseen esimerkiksi lapset opetetaan lajittelemaan paperit ja pahvit omiin kierrätysastioihin.”* Useammassa vasussa todettiin, että kierrättäminen on päiväkodissa arkipäivää ja että lapsia osallistetaan toimintaan mukaan, jolloin kierrättämisestä tulee arkipäivää myös lapsille. Kulutusta haluttiin myös vähentää, kuten vasussa 7 sanotaan: *”Kierrätämme, korjaamme ja vähennämme jätettä.”* Kestäväan elämäntapaan

lapsia haluttiin opettaa vasun 9 mukaan: *"Lasten kanssa pohditaan ikätasoisesti, mitä on kestävä tulevaisuus sekä mitä lapset ja henkilöstö voivat tehdä sen puolesta."*

Taloudellisen kestäväen kehityksen alle kuuluivat **taloudellisuus, ekologisuus ja luontovarojen säästäminen**. Nämä esiintyivät varhaiskasvatussuunnitelmissa enimmäkseen talouteen liittyvissä asioissa kuten energian säästämässä, tilojen yhteiskäytössä, ruokahävikin pienentämässä ja hankintojen ekologisuuden miettimässä. Vasussa 2 tämä käy ilmi näin: *"Edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä."* Vasussa 6 taas oli seuraava lause: *"Yksiköissä noudatetaan ekotekotoiminnan periaatetta mm. veden- ja energiansäästöissä sekä jätteiden lajittelussa."* Pidän myös tärkeänä, että lapset pääsevät osallistumaan hankintojen suunnitteluun ja opettelevat tekemään valintoja kestävästä näkökulmasta, kuten vasussa 10 todetaan: *"Lapset osallistuvat hankintojen suunnitteluun ja heitä tuetaan tekemään valintoja kestävästä näkökulmasta."*

Sosiaalisen ja kulttuurisen kestäväen kehityksen teemat taas näkyivät **kulttuuriryhmien vahvistamisessa, yhteisöllisyyteen kasvamisessa ja kotiseudun arvostamisessa**. Nämä tulivat vasuissa esiin sosiaalisissa taidoissa, kuten kaveritaidoissa, muiden huomioimisessa ja hyvissä tavoissa. Lasten oman kulttuuriperinnön vaalimista haluttiin tukea, samoin lähiympäristöön tutustumista kulttuurin ja historian kautta. Myös moninaisuuden hyväksyminen nousi esille, kuten vasussa 10 sanotaan: *"Kulttuurisesti kestävä kehitystä edistetään arvostamalla kulttuurillista moninaisuutta, lasten omaa kulttuuriperintöä ja muiden kulttuureita."* sekä vasussa 6 asia ilmaistiin niin: *"Ohjataan eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaa, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen."* Oman kotiseudun tunteminen koettiin myös tärkeäksi, ja sen nähtiin synnyttävän lapsiin kotiseuturakkauden vasun 4 mukaan näin: *"Luonnon ja kotiseudun tuntemisen kautta lapsille syntyy tunne oman kotiseudun tärkeydestä ja rakkaudesta."*

Ekososiaalinen sivistys jakautuu myös kolmeen osaan: vastuullisuuteen, kohtuullisuuteen ja ihmisten välisyyteen. Vastuullisuuden yläluokaksi tuloksissa muodostuivat **eettiset valinnat ja vastuun ottaminen**. Paikallisissa suunnitelmissa näytti korostuvan vastuun ottaminen ja huolehtiminen, tekemällä oikeita ratkaisuja arjessa luontoa säästämällä, kuten vasusta 9 käy ilmi: *"Lapset opettelevat vastuun ottamista omista teoistaan yhdessä muiden kanssa."* Vasussa 5 ilmaisu oli tämä: *"Kestäväan kehityksen kasvatusta on vastuun antamista ja vastuun kantamista."* Vasuissa näkyi, miten lasten kanssa haluttiin harjoitella vastuun ottamista arjen toiminnoissa. Lapsia ohjattiin myös kestäviin eettisiin valintoihin, esimerkiksi vasun 10 mukaan: *"Henkilöstö ohjaa lapsia arkipäivän konkreettisten esimerkkien avulla huomaamaan ja ymmärtämään, että pienilläkin teoilla on merkitystä."*

Kohtuullisuuteen kuuluvia asioita olivat **luontovarojen säästäminen ja omasta huolehtiminen**. Varhaiskasvatuksessa ilmeni, miten lasten kanssa haluttiin miettiä, mikä määrä minulle on riittävästi ja toiveiden kohtuullisuutta sekä säästävyyteen pyrkimistä. Vasussa 10 nähtiin tämä tärkeys: *"Varhaiskasvatuksessa mietitään yhdessä lasten kanssa toiveiden kohtuullisuutta ja arvioidaan, kuinka paljon erilaisia tavaroita on riittävästi, tarvitaanko aina uutta vai voiko vanhoja yhdessä kunnostaa."* sekä *"Lapsia ohjataan olemassa olevan arvostamiseen ja siitä huolen pitämiseen."*

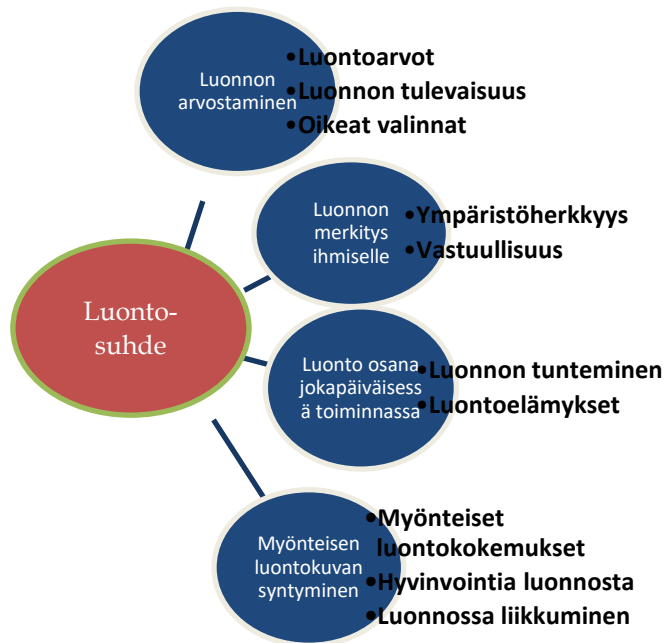

Ihmisten välisyyteen kuuluviksi tutkimustuloksiksi tulkitsin **tärkeät teot ja erillaiset yhteisöt**. Varhaiskasvatuksessa haluttiin nähdä, miten aikuiset voivat toimia mallina sekä yhteisöllisyydestä, miten jokainen päiväkodissa voi toimia ja tehdä oikeita ympäristöystävällisiä tekoja yhdessä ikään tai ammattiin katsomatta. Seuraava esimerkki on vasusta 5: *”Kestävän kehityksen työssä on tärkeää antaa suunnittelu- ja toimintavastuu kaikille toimijoille taaperosta päiväkodin johtajaan ja huoltomiehestä keittiöhenkilökuntaan.”* Vasussa 9 taas todetaan: *”Toimitaan yhdessä turvallisesti ja toiveikkaassa hengessä ja vältetään ahdistavien uhkakuvien luomista.”* Vasuista kävi ilmi, että lapsille ei luoda uhkakuvia, vaan toimitaan turvallisesti ja tulevaisuuteen luottaen. Vasussa 4 nähtiin, että *”Aikuisten teot ja valinnat toimivat malleina lapsille.”* Vasussa todettiin, että esimerkkien ja mallintamisen kautta lapset oppivat huomaamattaan toimimaan vastuullisesti, kun myös henkilökunta panostaa siihen.

Näiden tulosten mukaan voi nähdä, miten monipuolisesti ympäristökasvatusta kunnissa suunnitellaan. Oli hyvä todeta, että kuntien varhaiskasvatussuunnitelmista löytyi tuloksia kaikkiin ympäristökasvatuskäsitteisiin. Nämä käsitteet ovat osittain rinnakkain ja osittain päällekkäinkin, mutta jokainen eri käsite tuo oman sisällön yhteiseen varhaiskasvatuksen ympäristökasvatukseen.

5.2 Lasten luontosuhdetta tukevia kuvauksia paikallisissa vauvoissa

Paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa oli paljon kuvauksia, joissa ilmaistiin lasten luontosuhteen kehittymistä. Luontosuhdetta tukevat kuvaukset jakautuivat neljään erilaiseen käsitteeseen: luonnon arvostaminen, luonnon merkitys ihmiselle, luonto osana jokapäiväisessä toiminnassa ja myönteisen luontokuvan syntyminen. Tutkimustulosten mukaan aineistosta nousi käsitteitä jokaiseen pääluokkaan. Esittelen seuraavaksi tulokset.

Luonnon arvostamiseen liittyviksi tulkitsin käsitteet **luontoarvot, luonnon tulevaisuus ja oikeat valinnat**. Varhaiskasvatussuunnitelmissa nämä näkyivät siinä, että lapsille haluttiin opettaa luonnon arvostamista sekä luonnon tärkeyden huomamista ja myös opettaa toimintoja, jotka säästävät luontoa. Aikuiset voivat toimia tärkeänä mallina lapsille tehdessään oikeita valintoja, kuten vasussa 6 kerrotaan: *"Ohjataan lapsia suojelemaan ja kunnioittamaan luontoa sen, kasveja ja eläimiä. Opetetaan kestäviä toimintatapoja."*

Luonnon merkitys ihmisille näkyi tuloksissa **ympäristöherkkytenä ja vastuullisuutena**. Varhaiskasvatussuunnitelmissa pidettiin tärkeänä keskustelua lasten kanssa luonnon merkityksestä ihmiselle. Lähiluontoa haluttiin hyödyntää päivittäisenä oppimisympäristönä, kuten vasussa 4 sanotaan: *"Lähiluonto ja ympäristö ovat merkittävää osa jokapäiväistä toimintaympäristöä. Luontoa hyödynnetään suunnitelmallisesti oppimisympäristönä kaikissa toiminnoissa."* Varhaiskasvatuksessa haluttiin vahvistaa lasten ympäristöherkkyttä tukemalla jokaisen lapsen luontosuhteen kehittymistä sekä vastuullisuutta, esimerkiksi vasun 10 mukaan: *"Jokaisen lapsen hyvään luontosuhteen muodostumiseen kiinnitetään erityistä huomiota ja lapsia ohjataan tutkimaan ja suojelemaan luontoa."*

Luonto on osana jokapäiväisessä toiminnassa, tuloksen muodostivat **luonnon tunteminen ja luontoelämykset**. Varhaiskasvatuksessa haluttiin mahdollistaa lapsille luontevat tilanteet tutustua luontoon ja erilaisiin ympäristöihin. Vasussa 10 kerrottiin: *”Ulkona monenlaisissa ympäristöissä leikkiminen, liikkuminen ja tutkiminen sekä taiteelliset kokemukset ovat olennainen osa kestävän tulevaisuuden toimintaa.”* Varhaiskasvatussuunnitelmissa näkyi myös, miten haluttiin hyödyntää kaikkia aisteja ja jokaista vuodenaikaa. Vasussa 6 sanotaan näin: *”Havainnoidaan luonnon ilmiöitä eri aistein ja eri vuoden aikoihin.”* Lapsille tahdottiin tarjota myös luontoelämyksiä ja kokemuksia, niin kuin vasussa 4 sanotaan: *”Kunnan luontoon kuuluvat metsät, joet ja selkeät vuodenaajat antavat monenlaisia mahdollisuuksia, elämyksiä, kokemuksia, virikkeitä liikuntaan ja ulkoiluun.”*

Myönteisen luontokuvan syntymiseen katsoin liittyväksi **myönteiset luontokokemukset, hyvinvointia luonnosta ja luonnossa liikkuminen**. Varhaiskasvatussuunnitelmissa suosittiin lasten viemistä mahdollisimman paljon luontoon sekä retkien tekemistä lähiluontoon ja erilaisiin muihin kohteisiin, kuten lintutorneille, laavuille ja luontopoluille. Vasussa 6 sanottiin: *”Lapsen luontosuhde syntyy omakohtaisista luontokokemuksista. Halu suojella luontoa ja kestävä elämäntapa muodostuvat myönteisen luontosuhteen kautta.”* Tätä kautta haettiin kokemuksia ja mahdollisuutta tutkia luontoa sitä vahingoittamatta. Vasun 1 mukaan lapsille pyrittiin antamaan positiivisia luontokokemuksia: *”Varhaiskasvatuksessa lasten kanssa luodaan positiivisia luontokokemuksia retkeilemällä lähiluonnossa.”* Vasussa 8 luonto nähtiin myös rauhoittumisen paikkana: *”Luonto voi olla myös esteettinen kokemus ja rauhoittumisen paikka.”*

Varhaiskasvatussuunnitelmat sisälsivät paljon kohtia, jotka pyrkivät lasten luontosuhteen kehittymiseen. Luontosuhteen kehittyminen oli monessa varhaiskasvatussuunnitelmissa nähty tärkeänä osana päiväkodin arkea, ja sitä haluttiin tukea suunnitelmallisella toiminnalla. Tuloksista käy ilmi, että kunnissa on halu nähdä tulevaisuuteen ja kasvattaa tulevaa sukupolvea ympäristöä arvostaviksi ja luonnosta huolehtiviksi kansalaisiksi.

6 POHDINTA

Tutkimukseni tarkoitus oli selvittää, miten ympäristökasvatusta kuvataan paikallisissa vasuissa. Edellisessä luvussa esitettiin tutkimukseni laadulliset tulokset, joiden perusteella voidaan todeta, että paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa on monipuolisesti kuvattu ympäristökasvatuksen tavoitteita, vaikkakin kuntien välillä oli havaittavissa vaihtelevuutta. Koska ympäristökasvatusta kuitenkin toteutetaan suunnitelmallisesti ja monipuolisesti enimmissä kunnissa, voidaan sen nähdä vahvistavan lasten luontosuhteen kehittymistä. Pohdin seuraavaksi tuloksia verraten niitä tutkimuskysymyksiin ja teoriaan.

6.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Paikallisten vasujen mukaan ympäristökasvatusta toteutettiin kunnissa monipuolisesti ulkona toimien. Tutkimuksessani nousi esille, että toimintaa siirretään ulos mahdollisuuksien mukaan ja ulkona voidaan toteuttaa monia eri oppimisen alueita, ei ainoastaan ympäristökasvatusta. Näin saadaan ulkona tapahtuvaa toimintaa lisättyä ja sitä kautta ylipäänsä ulkoilua eri ympäristöissä. Tätä tukevat myös Cantellin ym. (2020, s. 59) esittelemät tulokset tutkimuksista, joissa on selvitetty, millaiset tekijät ihmisissä vaikuttavat ympäristön puolesta toimimiseen. Heidän mukaansa tärkeintä ovat omakohtaiset kokemukset ja ennen kaikkea luonnossa liikkuminen säännöllisesti. He kirjoittivat myös, miten sosiaalisten suhteiden merkitys on tutkimusten mukaan hyvinkin merkityksellistä. Näkemykseni mukaan lapsen asenteisiin, toimintaan ja luonnossa liikkumiseen keskeisiä vaikuttajia ovat vanhemmat, isovanhemmat ja opettajat. Päiväkodin aikuisilla on myös merkittävä rooli, varsinkin roolimallin antamisessa lapsille. Asenteet ja arvostus luontoa ja ympäristöä kohtaan tarttuvat aikuisilta lapsille. Yksi merkittävä tekijä on juuri aikuisen asenne ja oma henkilökohtainen kiinnostus

luonnon arvostamiseen. Päiväkodeissa olisikin hyvä panostaa työntekijöiden koulutukseen ja tietämykseen ympäristöasioista.

Palmerin puumallissa puun juuret kuvaavat merkittäviä elämäkokemuksia, joiden varaan ympäristökasvatukseen rakentuu. Hänen mukaansa ympäristökasvatuksessa tärkeitä ovat juuri omat ympäristökokemukset ja elämykset, huolestuneisuus ja huolenpito omasta ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta (Palmer, 1998, Cantell, 2022, s. 117 mukaan). Tässä tutkimuksessa Palmerin näkemys tuli ilmi useammassa paikallisessa vasussa siten, että lapsille haluttiin tuottaa elämyksiä luonnossa erilaisten retkien ja eri ympäristöjen muodossa. Vasuissa hyödynnettiin paikkakunnan omaa tarjontaa retkikohteista ja mahdollisuutta pyrkiä erilaisiin elämyksiin. Itse pidän oleellisena myös sitä, että lapsille opetetaan luonnosta nauttimista ja nähdään luonto rauhoittumisen paikana, kuten joissakin vasuissa todettiin. Tuloksissa näkyi myös toiminta ympäristön puolesta, jolloin pidettiin ympäristön siisteydestä huolta tai mietittiin yhdessä lasten kanssa, miten oma toiminta auttaa ympäristöä.

Tutkimuksessani tuli vahvasti esille ekologinen kestävä kehitys. Lapset saivat osallistua lajitteluun ja kierrättämiseen sekä miettiä valintoja kestävä kehityksen näkökulmasta. Samanlainen näkemys on Parikka-Nihdillä ja Suomelalla (2014, s. 41) miten kestävä kehitys vahvistaa lapsen kykyä havainnoida, ihmetellä, tutkia ja ymmärtää ympäristöä ekologisen kestävä kehityksen näkökulmasta. Vasuissa taloudellisesti kestävä kehitys näkyi siinä, miten lapsia kannustettiin löytämään keinoja energian ja veden säästämiseen sekä näkemään niiden vaikutukset lähellä ja kaukana. Päiväkodeissa haluttiin myös tukea ajattelua, että jo yksikin ihminen voi tehdä ekologisia tekoja luonnon hyväksi. Tästä kirjoittavat myös Dufva ja Rekola (2023) artikkelissa *Megatrendit 2030*, joissa he kuvaavat luonnon kantokyvyn murenevan, koska yhteiskunnassamme on menossa ekologinen kestävyyskriisi. Heidän mukaansa parempi tulevaisuus ei synny itseksensä, vaan voimme vaikuttaa siihen yhdessä, tekemällä joka päivä oikeita valintoja ja toimimalla luonnon hyväksi.

Tutkimuksessa näkyi myös päiväkotien kiinnostus sosiaaliseen kestäväan kehitykseen. Lapsia kannustettiin huomiomaan muut, toimimaan hyvänä kaverina ja hyväksyä erilaiset yhteisöt. Tätä tukee Parikka-Nihdin ja Suomelan (2014, s. 37) kuvaus sosiaalisesta kestävästä kehityksestä varhaiskasvatuksessa, joka heidän mukaansa näkyy vuorovaikutustaidoissa, hyvissä tavoissa ja yhteisössä toimimisessa. He näkevät kulttuurisen kestäväan kehityksen tukevan lapsen omaa kulttuuriperintöä, tutustumista paikalliseen historiaan ja ennen kaikkea suvaitsevuutta. Tämä näkyikin paikallisissa vasuissa siinä, miten lapsia haluttiin tutustuttaa paikalliseen historiaan ja kulttuuriin, jokaisen lapsen omaa kulttuuria haluttiin tukea ja lapsia kannustettiin yhteisöllisyyteen hyväksyen samalla erilaista etnisyyttä.

Ekososiaalisen sivistyksen tärkeimpänä näkemyksenä tutkimuksesta nousi kirjaus, jossa päiväkodissa haluttiin keskustella lasten kanssa kohtuullisuudesta. Mikä määrä tavaraa on riittävästi? Onkin välttämätöntä opettaa lapsille kohtuullisuutta, joka nähdään tärkeänä ekososiaalisessa sivistyksessä. Cantell ym. (2020, s. 196) tukevat tätä näkemystä, jonka mukaan tässä ajassa on opittava kohtuullisuutta ja ymmärrettävä, mikä on minulle riittävästi, mistä tulen onnelliseksi. Heidän mukaansa juuri kulutuskeskeisyyteen tulisi pyrkiä vaikuttamaan ekososiaalisen kasvatuksen kautta.

Tutkimuksessani ei näkynyt yhteyttä siinä, vaikuttaako kunnan koko tapaan asettaa tavoitteita ympäristökasvatukselle. Monipuolisia kuvauksia löytyi niin pienistä kunnista kuin isommistakin. Kunnassa käytettävien resurssien yhteyttä ei siis ollut havaittavissa paikallisissa tavoitteissa. Voisin uskoa siihen vaikuttavan enemmän paikallisten vasujen laatijoiden omat henkilökohtaiset asenteet ympäristökasvatukseen. Tulokset kuitenkin herättivät huolta siksi, että kolmessa vasussa ei ollut ollenkaan tai oli hyvin niukasti mainintaa ympäristökasvatuksesta. Tämä voi antaa viitteitä siitä, että näissä kunnissa ei koettu ympäristökasvatusta kovinkaan tärkeäksi.

Toinen tutkimuskysymykseni johdatti luontosuhteen tarkasteluun siihen, voidaanko ympäristökasvatustapausten nähdä tukevan lasten luontosuhteen

kehittymistä. Tutkimuksessa näkyi vahvasti se, miten varhaiskasvatuksessa panostetaan ulkoiluun, luonnossa liikkumiseen ja erilaisiin ympäristöihin tutustumiseen. Otton ja Pensinin (2017) sekä Chalwlan (2020) tutkimuksien tulokset osoittivat, miten juuri pitkäkestoisimmat ja usein tapahtuvat kosketukset luontoon ympäristökasvatusohjelman muodossa vaikuttivat ympäristösuhdetta vahvistavasti ja vaikutukset voivat kestää ihmisellä koko elämän. Heidän tutkimuksiensa mukaan tämä johtaa myös lasten haluun suojella ja hoitaa luontoa. Myös tämän tutkimuksen tuloksissa näkyi, miten varhaiskasvatuksessa tarjottiin lapsille elämyksiä ja kokemuksia luonnossa erilaisten retkien kautta, tutustuen kasveihin ja eläimiin sekä luonnon ihmeitä tutkien. Samalaisista tuloksista kertoo myös Chalwla (2020); hänen mukaansa lapsuuden luontoyhteyden syntymiseen vaikuttavat juuri positiiviset kokemukset luonnosta, uteliaisuus luontoilmiöihin sekä erilaiset elämykset luonnossa.

Parikka-Nihdin ja Suomelan (2014) näkemyksen mukaan ihminen tarvitsee ympäristökokemuksia kaikille aisteille, jotta hän saa aistien kautta yhteyden niin ulkomaailmaan kuin omaan kehoonsa. Näiden aistikokemusten mukaan heidän näkemyksestään syntyy yhteys tunnemaailmaan. Paikallisissa vasuissa näkyi tavoite tarjota kokemuksia erilaisten aistien kautta, ja useammassa vasussa nousi esille, miten haluttiin erityisesti panostaa siihen, että jokaiselle lapselle syntyisi vahva luontosuhde. Tämän tutkimuksen tuloksilla on vahva yhteys tutkittuun tietoon lasten luontosuhteen kehittymisestä. Näihin tuloksiin verraten voin todeta, että paikallisissa vasuissa ympäristökasvatusta kuvataan niin, että se myös vahvistaa lasten luontosuhteen kehittymistä.

Tutkimuksessa nousi esille myös mainintoja siitä, että lapsille haluttiin luoda positiivinen ja toiveikas kuva tulevaisuudesta ja pyrittiin välttämään uhkakuvien luomista. Tämä on tärkeä huomio nyky-yhteiskunnassa, jossa lapsilla ja nuorilla todetaan ympäristöahdistusta. Vaikka ympäristösuojelu, kestävä elämäntapa ja ekososiaalinen kasvatus ovatkin tärkeitä näkökulmia, pitää kuitenkin osallistaa lapsia niin, ettei se aiheuta ahdistusta kenellekään. Pihkalan (2019, s. 23) mukaan meidän tulisi sopeutua muuttuviin olosuhteisiin myös tunne-

maailman kautta sekä hyväksyä oma vastuumme ja toisaalta oma riittämättömyytemme. Näin toimiessa varhaiskasvatuksessa pystytään kasvattamaan tulevaisuuden vaikuttajia, jotka arvostavat luontoa ja haluavat suojella sitä.

6.2 Tutkimuksen luotettavuus ja jatkotutkimusaiheet

Tutkimukseni luotettavuutta arvioitaessa otan huomioon tutkimukseni kokonaisprosessin. Lisäksi tarkastelen tutkimusanalyysin luotettavuutta ja omaa rooliani tutkijana. Lopuksi pohdin tutkimuksestani syntyneitä jatkotutkimusaiheita.

Tutkimuksessa tulee arvioida työn luotettavuutta ja välttää virheitä. Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuus paranee, kun tutkija kuvaa tarkasti tutkimuksen kaikkia vaiheita (Hirsjärvi ym. 2016, s. 231–232). Tämän tutkimuksen lähtökohtana oli tarkastella paikallisia varhaiskasvatussuunnitelmia ympäristökasvatuksen osalta. Tutkimukseni koostui 12 paikallisesta varhaiskasvatussuunnitelmasta eri puolilta Suomea ja eri kokoisista kunnista asukasluvun mukaan satunnaisotannalla. Varhaiskasvatussuunnitelmat löytyivät kuntien internet sivuilta. Koska otanta oli pieni, tutkimukseni tuloksia ei voi yleistää, mutta koska vasut oli poimittu eri puolilta Suomea, voi tulos olla suuntaa antava. 12 vasua näytti saavuttavan saturaation, jolloin en nähnyt tarpeelliseksi lisätä kuntien vasuja tutkimukseen mukaan. Mahdollista tietenkin on, että jossakin vasussa olisi vielä tullut uutta tietoa, jos olisin käynyt läpi kaikkien kuntien vasut.

Aineiston lähestymistavaksi valitsin sisällönanalyysin. Siinä aineisto pilkotaan ensin pieniin osiin, sitten aineisto käsitteellistetään ja lopuksi kootaan uudestaan, jonka jälkeen aineistosta on muodostunut uusi, uudella tavalla ymmärrettävä kokonaisuus (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Tutkimukseni aineistoa kertyi paikallisista vasuista runsaasti, mikä yllätti itsenikin. Analyysia aloittaessani haasteelliseksi muodostui runsas aineisto, jota päädyin ensin pelkistämään ennen varsinaista analyysia. Analyysia tehdessäni ymmärsin, että olin aluksi pelkistänyt aineistoa liikaa. Niinpä päädyin tekemään molemmat analyysit uudes-

taan. Käytin aineistolähtöistä analyysia, koska ajatukseni oli lähteä selvittämään, mitä aineisto kertoo. Analyysin valmistuessa löysinkin aineistosta yhtäläisyyksiä teoriaani. Päädyin tekemään analyysin vielä osittain uudestaan vaihtaen analyysin teoriaohjaavaan analyysiin. Lopulta oli hyvä ratkaisu tehdä analyysit useamman kerran, koska jokaisella kerralla pääsin vielä syvemmälle aineiston ymmärtämisessä. Varsinaiset analyysien tulokset jäsenyivät paremmiksi ja merkitys syventyi. Näin myös luotettavuus lisääntyi uusien analyysien myötä, koska tulokset pysyivät samanlaisina.

Luotettavuutta on myös tarkastella tutkimuksen tuloksia suhteessa aikaisempiin tutkimuksiin (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Aikaisempia tutkimuksia ympäristökasvatuksesta paikallisissa vasuista on niukasti, mutta tulokset ovat samansuuntaisia kuin tarkasteltaessa lasten ympäristökasvatustutkimuksia. Lasten luontosuhdetutkimusten tulokset osoittautuivat myös vahvasti samansuuntaiseksi, mikä tukee ajatusta, että lasten luontosuhteen vahvistamiseen pystytään vaikuttamaan suunnitelmallisella toiminnalla. Koska aikaisempia tutkimuksia paikallisista vasuista ympäristökasvatuksen ja luontosuhteen osalta ei löytynyt, tuo tutkimukseni jossain määrin uutta tietoa, vaikka se on kandidattitutkimus, jonka tarkoitus ei vielä ole tuottaa uutta tieteellistä tietoa. Tutkimukseni luotettavuutta lisää kuitenkin se, että tulokset ovat samansuuntaiset kuin samasta aiheesta tehdyissä aikaisemmissa tutkimuksissa. Vahva tarkoitukseni on ollut tuottaa mahdollisimman totuuden mukainen kuvaus paikallisten vasujen sisällöstä ja tutkimukseni tuloksista. Luotettavuutta lisää myös se, että tutkimukseni tulokset yhdistyivät teoreettisiin käsitteisiin.

Tutkimuksen valmistuminen nosti esille jatkotutkimusaiheita. Olisi hyvin mielenkiintoista ja tärkeääkin tutkia, miten paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat toteutuvat ympäristökasvatuksen osalta käytännössä. Miten ympäristökasvatus näyttäytyy päiväkodin arjessa, ja minkälaiset resurssit päiväkodeissa siihen on? Vai jäävätkö suunnitelmat vain suunnitelmiksi, jotka eivät käytännössä toteudu? Jatkotutkimuksessa olisi tärkeää havainnoida ja haastatella päiväkodin lapsia, henkilökuntaa ja vanhempia paikan päälle ja kysyä miten he

kokevat ympäristökasvatuksen toteutuvan. Toinen jatkotutkimusaihe olisi lapsen luontosuhteen kehittyminen. Ajattelen luontosuhteen hyvin tärkeäksi tulevaisuutta ajatellen. Tutkimuksessa voitaisiin tarkastella, millaisilla menetelmillä pystytään parhaiten tukemaan lasten luontosuhteen kehittymistä päiväkodissa. Näin saataisiin päiväkodeille tärkeää materiaalia tukemaan henkilöstön toimintaa luontosuhteen kehittämisessä.

Tutkimukseni valmistuminen vahvisti omaa näkemystäni ympäristökasvatuksen tärkeydestä. Se myös lisäsi luottamusta, että tulevaa sukupolvea pyritään kasvattamaan, ainakin jossain määrin tietoisesti, ympäristövastuullisiksi ja luontoa arvostaviksi kansalaisiksi. Näin tulevaisuudessa on toivoa paremmasta ympäristöstä ja tulevillekin sukupolville jää mahdollisuus nauttia puhtaasta luonnostamme.

LÄHTEET

- Cantell, H. (2011) Lapsuus ja nuoruus ympäristösuhteen perustana. Teoksessa J. Niemelä, E. Furman, A. Halkka, E-L. Hallanaro & S. Sorvi toim. *Ihminen ja ympäristö*. (s. 332-338). Gaudeamus.
- Cantell, H., Aarnio-Linnanvuori, E. & Tani, S. (2020). *Ympäristökasvatus. Kestävän tulevaisuuden käsikirja*. PS-kustannus.
- Chawla, L. (2020). Childhood nature connection and constructive hope: A review of research on connecting with nature and coping with environmental loss. *People and nature*, 2, 619-642.
<https://doi.org/10.1002/pan3.10128>
- Dufva, M. & Rekola, S. (2023). Megatrendit 2030. *Sitra*. [Megatrendit 2023 - Sitra](#)
- Eerola-Pennanen, P. Vuorisalo, M. & Raittila, R. (2015). Johdatus varhaiskasvatukseen. Teoksessa M. Koivula, A. Siippainen & P. Eerola-Pennanen (toim.) *Valloittava varhaiskasvatus*. (s. 21-35). Vastapaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2016) *Tutki ja Kirjoita*. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Jokinen, A. (2021). Laadullisen tutkimuksen näkökulmat. Teoksessa J. Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. [Laadullisen tutkimuksen näkökulmat - Tietoaarkisto \(tuni.fi\)](#)
- Juhila, K. (2021). Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteitä. Teoksessa J. Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. [Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja - Tietoaarkisto \(tuni.fi\)](#)
- Kempainen, T. (2017) Tahdosta toteutukseen -järvivihreän lapsuuden linjaukset ja toteutus Forssan varhaiskasvatuksessa. Teoksessa P. Homan-Helenius & A. Yli-Viikari (toim.) *Luonnosta avaimet lasten ja nuorten kasvuun ja kehitykseen*. (s. 20-30). KP-Hermes.
- Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (2017). Varhaiskasvatus valloittaa. Teoksessa M. Koivula, A. Siippainen & P. Eerola-Pennanen (toim.) *Valloittava varhaiskasvatus*. (s. 9-18). Vastapaino.

- Kronqvist, E-L. (2020). Varhaispedagogiikan kehityspsykologinen perusta. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. (s. 10-28). PS-Kustannus.
- Lasten oikeuksien sopimus. (1991). [Lapsen oikeuksien sopimus - Lapsenoikeudet.fi](#)
- Lipponen, L. (2020) Tutkiva oppiminen varhaispedagogiikassa. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. (s. 29-36). PS-kustannus.
- Matikainen, E. (2018). Lasten orientoituminen luonnonympäristöön. Teoksessa A. Helenius & R. Korhonen (toim.) *Pedagogiikan palikat. Johdatus varhaiskasvatukseen ja -kehitykseen*. (s. 155-164). WSOY Oppimateriaat.
- Nordström, H. (2004). Ympäristökasvatuksen toimintamalleja. Teoksessa H. Cantell (toim.) *Ympäristökasvatuksen käsikirja*. (s. 116-138). PS-kustannus.
- Otto, S. & Pensini, P. (2017). Nature-based environmental education of children: Environmental knowledge and connectedness to nature, together, are related to ecological behaviour. *Global environmental change*, 47, 88-94. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2017.09.009>
- Parikka-Nihti, M. (2011). *Pieniä puroja. Kasvua kohti kestäväää kehitystä*. Lasten keskus.
- Parikka-Nihti, M. & Suomela, L. (2014). *Iloa ja ihmettelyä. Ympäristökasvatus varhaislapsuudessa*. PS-Kustannus.
- Pihkala, P. (2019). *Mieli maassa? Ympäristötunteet*. Kirjapaja.
- Puhakka, R. & Väänänen, I. (2022). Lasten näkemyksiä kaupunkiluonnosta. *Ympäristökasvatus*. [Lasten näkemyksiä kaupunkiluonnosta - Ympäristökasvatus-verkkolehti 2022 \(feesuomi.fi\)](#)
- Raittila, R. (2020). Ympäristökasvatus on lasten toimintaa. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. (s. 210-220). PS-Kustannus.
- Salminen, J. & Poikonen, P-L. (2017). Opetussuunnitelma pedagogisena työvälineenä. Teoksessa M. Koivula, A. Siippainen & P. Eerola-Pennanen (toim.) *Valloittava Varhaiskasvatus*. (s. 56-74). Vastapaino.

- Salonen, A. O. & Bardy, M. (2015). Ekososiaalinen sivistys herättää luottamusta tulevaisuuteen. *Aikuiskasvatus*, 1, 1-12. [Ekososiaalinen sivistys herättää luottamusta tulevaisuuteen - pdf \(journal.fi\)](#)
- Suomen YK-liitto. [Kestävä kehitys | Suomen YK-liitto \(ykliitto.fi\)](#)
- Tuomi, J. & Sarajarvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Türkoğlu, B. (2019). Opinions of preschool teachers and pre-service teachers on environmental education and environmental awareness for sustainable development in the preschool period. *Sustainability*, 11, <https://doi.org/10.3390/su11184925>
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2021). [Hyvä tieteellinen käytäntö \(HTK\) | Tutkimuseettinen neuvottelukunta \(tenk.fi\)](#)
- Varhaiskasvatuslaki. (2018). [Varhaiskasvatuslaki 540/2018 - Säädökset alkuperäisinä - FINLEX ®](#)
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. (2022). [Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022 \(opintopolku.fi\)](#)
- Vuori, J. (2021). Laadullinen sisällönanalyysi. Teoksessa J. Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. [Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja - Tietoaarkisto \(tuni.fi\)](#)
- Vuori, J. (2021). Tutkimusetiikka ihmistieteessä. Teoksessa J. Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. [Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja - Tietoaarkisto \(tuni.fi\)](#)
- Värri, V-M. (2018) *Kasvatus ekokriisin aikakaudella*. Vastapaino.
- Willamo, R. (2004). Ihminen suhteessa luontoon. Teoksessa H. Cantell (toim.) *Ympäristökasvatuksen käsikirja*. (s. 36-44). PS- Kustannus.
- Wolff, L. A. (2022). Kestävyuden edistäminen moniarvoisessa yhteiskunnassa. Sirene. [Kestävyuden edistäminen moniarvoisessa yhteiskunnassa – Sirene](#)
- Wolff, L. A. (2004). Ympäristökasvatus ja kestävä kehitys: 1960-luvulta nykypäivään. Teoksessa H. Cantell (toim.) *Ympäristökasvatuksen käsikirja*. (s. 18-29). PS-Kustannus.

LIITTEET

Liite 1 Ensimmäisen tutkimuskysymyksen esimerkki analyysista

Alkuperäisilmaukset	Pelkistetyt ilmaukset	Alaluokat
<p>”Liikutaan luonnossa.”</p> <p>”Luonnossa liikkuminen on tärkeä osa kunnan varhaiskasvatusta.”</p> <p>”Varhaiskasvatuksessa ulkoilaan runsaasti päivittäin.”</p>	<p>Liikutaan luonnossa runsaasti päivittäin.</p>	<p>Päivittäistä ulkoilua luonnossa</p>
<p>”Lapsia opetetaan kunnioittamaan luontoa ja keskustelemaan sen merkityksestä.”</p> <p>”Luonnon ja lähiympäristön kunnioittaminen ja siitä huolehtiminen on kunnan varhaiskasvatuksen luonteva osa arkea.”</p>	<p>Lasta opetetaan kunnioittamaan ja huolehtimaan luonnosta.</p> <p>Lasten kanssa keskustellaan luonnon merkityksestä.</p>	<p>Luonnon kunnioittaminen ja huolehtiminen</p> <p>Luonnon merkitys</p>
<p>”Ulkoilu kaikkina vuoden aikoina on luonnollinen osa kunnan varhaiskasvatusta.”</p> <p>”Havainnoidaan luonnon ilmiöitä eri aistein ja eri vuoden aikoihin.”</p>	<p>Havainnoidaan luontoa kaikilla aisteilla ja eri vuoden aikoina.</p>	<p>Luonnon havainnointi aistien kautta eri vuoden aikoina</p>
<p>”Kunnan luontoon kuuluvat metsät, joet ja selkeät vuoden ajat antavat monenlaisia mahdollisuuksia, elämyksiä, kokemuksia, virikkeitä liikuntaan ja ulkoiluun.”</p> <p>”Mahdollistetaan monipuolisia oppimiskokemuksia ja elämyksiä liikkumalla säännöllisesti lähiluonnossa ja ympäristössä.”</p> <p>Luonto tarjoaa liikunta- ja luontoelämyksiä.”</p> <p>”Ulkona monenlaisissa ympäristöissä leikkiminen, liikkuminen ja tutkiminen sekä taiteelliset kokemukset ovat olennainen osa kestäväen tulevaisuuden toimintaa.”</p> <p>” Kunnassa järjestetään tarinallisia, elämyksellisiä ja kokemuksellisia toimintapolkuja lähiympäristössä.”</p>	<p>Lapsille tarjotaan erilaisia luontoelämyksiä, kokemuksia ja virikkeitä liikuntaan.</p> <p>Ulkona leikkiminen, tutkiminen ja taiteelliset kokemukset ovat oleellinen osa kestäväen tulevaisuutta.</p> <p>Hyödynnetään elämyksellisiä ja kokemuksellisia toimintapolkuja.</p>	<p>Kokemuksellisia luontoelämyksiä</p>

Alaluokat	Yläluokat	Pääluokat	Yhdistävä luokka
Päivittäistä ulkoilua luonnossa	Luonnon arvostaminen	Oppiminen ympäristöstä	Ympäristökasvatus
Luonnon kunnioittaminen ja huolehtiminen Luonnon merkitys			
Luonnon havainnointi aistein kautta eri vuoden aikoina			
Kokemuksellisia luontoelämyksiä Leikkiminen, tutkiminen, taiteelliset kokemukset luonnossa			
Lasten luontosuhteen tukeminen	Luontosuhde		
Ympäristön kauneus Positiivisia luontokokemuksia Rauhoittumisen paikka	Esteettiset kokemukset		
Oppimisympäristönä lähiluonto Hyödynnetään rakennettu ja rakentamaton ympäristö Suunniteltua toimintaa ulkona	Pedagogista toimintaa ulkona	Oppiminen ympäristössä	Ympäristökasvatus
Eri eliölajien tunteminen ja tärkeys Luontoa ei vahingoiteta, vaan kunnioitetaan	Kokemuksellisuus		
Aktiivista toimintaa			
Eri oppimisen alueiden hyödyntäminen ulkona Käsitteitä avataan			
Ympäristön siisteys	Luonnosta huolehtiminen		
Luontoarvot tärkeitä Innostusta, oivallusta, elämyksiä	Toimintaa luonnon hyväksi	Toiminta ympäristön puolesta	Ympäristökasvatus
Luonnon suojeleminen tuleville sukupolville	Luonnonsuojelu		
Henkilöstön koulutusta	Koulutus		

Liite 2 Toisen tutkimuskysymyksen esimerkki analyysista

Alkuperäisilmaukset	Pelkistetyt ilmaukset	Alaluokat
"Luontoarvot ovat tärkeitä ja ne ovat osa jokapäiväistä elämää."	Luontoarvojen tärkeys jokapäiväisessä elämässä.	Luontoarvojen tärkeys
"Lapsia ohjataan systemaattiseen ajatteluun, eli ymmärtämään, että jokaisen ihmisen teot vaikuttavat muihin ihmisiin, luontoon ja talouteen lähellä ja kaukana." "Lasten kanssa pohditaan omien tekojen merkitystä itselle, muille sekä omalle lähiympäristölle." "Lapset opettelevat vastuun ottamista omista teoistaan yhdessä muiden kanssa."	Lapsia opetetaan ymmärtämään, että ihmisten teoilla on vaikutus muihin ihmisiin. luontoon ja talouteen lähellä ja kaukana. Mitä omat teot merkitsevät itselle, muille ja omalle lähiympäristölle. Opetetaan vastuun ottamista omista teoista.	Omien tekojen merkitys luonnolle ja muille ihmisille Vastuun ottamista
"Elämme upean luonnon ympäröimänä ja vaalimme sen säilymistä myös tuleville sukupolville."	Vaalimme luonnon säilymistä myös tuleville sukupolville.	Luonnon säilyminen tuleville sukupolville
"Lasta tuetaan vaalimaan ja edistämään kestävä elämäntapaa ja huomiomaan kauneutta omassa ympäristössä."	Vaalitaan ja edistetään kestävä elämäntapaa. Huomioidaan kauneutta omassa ympäristössä.	Kestävä elämäntapa Kauneus ympäristössä
"Aikuisten teot ja valinnat toimivatta malleina lapsille." "Valitsemme oikein arjessa, luontoa säästään." "Lapsia ohjataan olemassa olevan arvostamiseen ja siitä huolehtimiseen."	Aikuisten teot ja valinnat mallina. Valitsemme arjessa luontoa säästään. Opitaan olemassa olevan arvostamiseen ja siitä huolehtimiseen.	Aikuisten teot mallina Valitsemme luontoa säästään Olemassa olevan arvostaminen
"Lapsia opetetaan kunnioittamaan luontoa ja keskustelemaan sen merkityksestä." "Luonnon ja lähiympäristön kunnioittaminen ja siitä huolehtiminen on kunnan varhaiskasvatuksen luonteva osa arkea." "Ohjataan lapsia suojelemaan ja kunnioittamaan luontoa, sen kasveja ja eläimiä." "Varhaiskasvatuksessa ympäristökasvatus tukee lapsen luontosuhdetta, opettaa lasta huolehtimaan vastuullisesti ympäristöstään ja näin ohjaa kohti kestävä elämäntapaa."	Luonnon kunnioittamista ja sen merkitystä opetetaan lapsille. Luonnosta huolehtiminen on varhaiskasvatuksen arkea. Ohjataan lapsia luonnon suojelemiseen. Kunnioitetaan kasveja ja eläimiä. Opetetaan vastuullisesti lasta huolehtimaan luonnosta. Ohjataan lapsia kestävä elämäntapaan.	Luonnon kunnioittaminen ja huolehtiminen Luonnon suojeleminen Vastuullisuus
"Luonnon siisteydestä huolehditaan yhteistoiminnallisesti ja lapsia ohjataan arvostamaan ja kunnioittamaan luontoa."	Luonnon siisteydestä huolehditaan yhteistoiminnallisesti. Ohjataan arvostamaan luontoa.	Luonnon siisteys Luonnon arvostaminen

Alaluokat	Yläluokat	Pääluokat	Yhdistävä luokka
Luontoarvojen tärkeys	Luontoarvot	Luonnon arvostaminen	Luontosuhde
Omien tekojen merkitys luonnolle ja muille ihmisille Vastuun ottamista			
Luonnon säilyminen tuleville sukupolville	Luonnon tulevaisuus		
Kestävä elämäntapa Kauneus ympäristössä	Oikeat valinnat		
Aikuisten teot mallina Valitsemme luontoa säästäten Olemassa olevan arvostaminen			
Luonnon kunnioittaminen ja huolehtiminen Luonnon suojeleminen Vastuullisuus	Ympäristöherkkyys	Luonnon merkitys ihmiselle	Luontosuhde
Luonnon siisteys Luonnon arvostaminen	Vastuullisuus		
Luonnon tutkiminen Eliölajien tärkeys Eläinten tärkeys Tunnistaminen	Luonnon tunteminen	Luonto osana jokapäiväisessä toiminnassa	Luontosuhde
Luonnon elämyksen, kokemukset	Luontoelämykset		
Kotiseudun rakkaus			
Omakohtaiset kokemukset Luontosuhteen vahvistaminen Luontosuhteen kehittyminen Luonnon suojeleminen Säännöllinen toiminta lähiluonnossa	Myönteiset luontokokemukset	Myönteisen luontokokemuksen syntyminen	Luontosuhde